GENERALINIO ADVOKATO
MICHAL BOBEK IŠVADA,
pateikta 2021 m. gegužės 20 d.[1]

Sujungtos bylos C-748/19–C-754/19

Prokuratura Rejonowa w Mińsku Mazowieckim
prieš
WB (C-748/19)
ir
Prokuratura Rejonowa Warszawa-Żoliborz w Warszawie
prieš
XA
YZ (C-749/19),
ir
Prokuratura Rejonowa Warszawa – Wola w Warszawie
prieš
DT (C-750/19),
ir
Prokuratura Rejonowa w Pruszkowie
prieš
ZY (C-751/19),
ir
Prokuratura Rejonowa Warszawa – Ursynów w Warszawie
prieš
AX (C-752/19),
ir
Prokuratura Rejonowa Warszawa – Wola w Warszawie
prieš
BV (C-753/19),
ir
Prokuratura Rejonowa Warszawa – Wola w Warszawie
prieš
CU (C-754/19),
dalyvaujant
Pictura Sp. z o.o.

[1] Originalo kalba: anglų.

(*Sąd Okręgowy w Warszawie* (Varšuvos apygardos teismas, Lenkija) prašymas priimti prejudicinį sprendimą)

„Prašymas priimti prejudicinį sprendimą – Sąjungos teisės principai – Teismų nepriklausomumas – ESS 19 straipsnio 1 dalies antra pastraipa – Direktyva (ES) 2016/343 – Baudžiamųjų bylų teisėjų kolegijų sudėtis, į kurią įeina teisingumo ministro deleguoti teisėjai – Prašymų priimti prejudicinį sprendimą priimtinumas – Nutartį dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą priėmusios teisėjų kolegijos nepriklausomumas – ESS 19 straipsnio 1 dalies ribos – Sąvoka „teismas“ pagal SESV 267 straipsnį – Klausimo svarba ir reikalingumas – Nekaltumo prezumpcija“

I. Įvadas

1. Šiose bylose kyla labai svarbių klausimų, susijusių su prejudicinių klausimų dėl teismų nepriklausomumo reikalavimo pagal ESS 19 straipsnio 1 dalies antrą pastraipą priimtinumu. Teisingumo Teismo prašoma paaiškinti ESS 19 straipsnio 1 dalies ribas, visų pirma atsižvelgiant į neseniai priimtus sprendimus *A. K. ir kt.*, *Miasto Łowicz*, *Maler* ir *Land Hessen*[2].

2. Šiose bylose taip pat kyla esminis klausimas: ar pagal Sąjungos teisę draudžiamos tokios nacionalinės nuostatos, pagal kurias teisingumo ministras, kuris kartu yra ir generalinis prokuroras, remdamasis viešai neskelbiamais kriterijais, gali neribotam laikui deleguoti teisėjus į aukštesnės instancijos teismus ir bet kada savo nuožiūra juos atšaukti?

II. Teisinis pagrindas

A. Sąjungos teisė

3. ESS 2 straipsnis suformuluotas taip:

„Sąjunga yra grindžiama šiomis vertybėmis: pagarba žmogaus orumui, laisve, demokratija, lygybe, teisine valstybe ir pagarba žmogaus teisėms, įskaitant mažumoms priklausančių asmenų teises. Šios vertybės yra bendros valstybėms narėms, gyvenančioms visuomenėje, kurioje vyrauja pliuralizmas, nediskriminavimas, tolerancija, teisingumas, solidarumas ir moterų bei vyrų lygybė.“

4. Pagal ESS 19 straipsnio 1 dalies antrą pastraipą „valstybės narės numato teisių gynimo priemones, būtinas užtikrinant veiksmingą teisminę apsaugą Sąjungos teisei priklausančiose srityse“.

5. Pagal SESV 267 straipsnį tik valstybės narės „teismas“ gali pateikti Europos Sąjungos Teisingumo Teismui prašymą priimti prejudicinį sprendimą.

[2] 2019 m. lapkričio 19 d. Sprendimas *A. K. ir kt. (Aukščiausiojo Teismo Drausmės bylų kolegijos nepriklausomumas)* (C-585/18, C-624/18 ir C-625/18, EU:C:2019:982) (toliau – Sprendimas *A. K. ir kt.*); 2020 m. kovo 26 d. Sprendimas *Miasto Łowicz ir Prokurator Generalny* (C-558/18 ir C-563/18, EU:C:2020:234) (toliau – Sprendimas *Miasto Łowicz*); 2020 m. liepos 9 d. Sprendimas *Land Hessen* (C-272/19, EU:C:2020:535) (toliau – Sprendimas *Land Hessen*) ir 2020 m. liepos 2 d. Nutartis *S.A.D. Maler und Anstreicher* (C-256/19, EU:C:2020:523) (toliau – Nutartis *Maler*).

6. Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos (toliau – Chartija) VI antraštinėje dalyje „Teisingumas“ yra jos 47 straipsnis „Teisė į veiksmingą teisinę gynybą ir teisingą bylos nagrinėjimą“, kuris suformuluotas taip:

„Kiekvienas asmuo, kurio teisės ir laisvės, garantuojamos Sąjungos teisės, yra pažeistos, turi teisę į veiksmingą jų gynybą teisme šiame straipsnyje nustatytomis sąlygomis.

Kiekvienas asmuo turi teisę, kad jo bylą per kiek įmanoma trumpesnį laiką viešai ir teisingai išnagrinėtų pagal įstatymą įsteigtas nepriklausomas ir nešališkas teismas. <…>

<…>“

7. 2016 m. kovo 9 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos (ES) 2016/343 dėl tam tikrų nekaltumo prezumpcijos ir teisės dalyvauti nagrinėjant baudžiamąją bylą teisme aspektų užtikrinimo [3] 22 konstatuojamoji dalis suformuluota taip:

„įrodinėjimo našta [pareiga] nustatant įtariamųjų ir kaltinamųjų kaltę tenka baudžiamojo persekiojimo institucijai, o bet kokia abejonė turėtų būti vertinama įtariamojo ar kaltinamojo naudai. Nekaltumo prezumpcija būtų pažeista, jei baudžiamojo persekiojimo institucijos įrodinėjimo našta būtų perkelta gynybai, nedarant poveikio <…> teisminės valdžios nepriklausomumui, kai atliekamas įtariamojo arba kaltinamojo kaltės vertinimas <…>“

8. Direktyvos 2016/343 6 straipsnyje „Įrodinėjimo pareiga“ nustatyta:

„1. Valstybės narės užtikrina, kad įrodinėjimo našta [pareiga] nustatant įtariamųjų ir kaltinamųjų kaltę tektų baudžiamojo persekiojimo institucijai. <…>

2. Valstybės narės užtikrina, kad, esant abejonių dėl kaltės, padėtis būtų vertinama įtariamojo arba kaltinamojo naudai, taip pat ir tuomet, kai teismas vertina, ar atitinkamas asmuo turėtų būti išteisintas.“

B. Lenkijos teisė

9. *Ustawa z dnia 27 lipca 2001 r. – Prawo o ustroju sądów powszechnych* (2001 m. liepos 27 d. Bendrosios kompetencijos teismų santvarkos įstatymas) (toliau – Bendrosios kompetencijos teismų santvarkos įstatymas) [4] 77 straipsnis suformuluotas taip:

„1. Teisingumo ministras, jei teisėjas sutinka, gali deleguoti jį eiti teisėjo pareigas arba vykdyti administracines funkcijas:

1) į kitą to paties arba žemesnio lygmens teismą arba konkrečiai pateisinamais atvejais – į aukštesnės instancijos teismą, atsižvelgdamas į racionalų bendrosios kompetencijos teismų etatų naudojimą ir poreikius, kylančius atsižvelgiant į konkrečių teismų darbo krūvį;

<…>

– nustatytam terminui, kuris negali viršyti 2 metų, arba neapibrėžtam terminui.

[3] OL L 65, 2016, p. 1.

[4] Suvestinė redakcija, paskelbta *Dz. U.*, 2019, 52 pozicija, su pakeitimais.

<…>

4. Jei pagal šio straipsnio 1 dalies 2, 2a ir 2b punktus ir 2a dalį teisėjas deleguojamas neapibrėžtam laikui, šio teisėjo delegavimas gali būti atšauktas arba atitinkamas asmuo gali atsisakyti teisėjo pareigų, į kurias jis buvo deleguotas; apie atšaukimą arba atsisakymą įspėjama prieš tris mėnesius. Kitais atvejais, kai deleguojamas teisėjas, dėl tokio atšaukimo ar pareigų atsisakymo išankstinio pranešimo nereikalaujama.

<…>“

10. Pagal *Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego* (1997 m. birželio 6 d. įstatymas – Baudžiamojo proceso kodeksas) (toliau – Baudžiamojo proceso kodeksas)[5] 30 straipsnio 2 dalį „apeliaciniame teisme sprendimus priima vienas teisėjas arba trijų teisėjų kolegija, jei skundžiamą sprendimą priėmė teisėjų kolegija, o ne vienas teisėjas arba jei dėl bylos didelio sudėtingumo ar svarbos teismo pirmininkas nurodo, kad bylą nagrinėtų trijų teisėjų kolegija, nebent teisės aktuose nustatyta kitaip“.

11. Pagal Baudžiamojo proceso kodekso 41 straipsnio 1 dalį „teisėjas nušalinamas, jei yra aplinkybė, dėl kurios kyla pagrįstų abejonių jo nešališkumu nagrinėjamoje byloje.“

III. Faktinės aplinkybės, nacionalinis procesas ir prejudiciniai klausimai

12. Šiuos prašymus priimti prejudicinį sprendimą pateikė *Sąd Okręgowy w Warszawie* (Varšuvos apygardos teismas, Lenkija) 10-ojo baudžiamųjų bylų apeliacinio skyriaus pirmininkė tame teisme nagrinėjamose septyniose baudžiamosiose bylose. Kaip nurodyta nutartyse dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą, šios baudžiamosios bylos susijusios su įvairiais Baudžiamajame kodekse[6] ir Baudžiamajame mokesčių kodekse[7] nurodytais nusikaltimais.

13. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas mano, kad šiai bylai taikoma Sąjungos teisė. Jis nurodo, kad Lenkijos teismai pagal Direktyvos 2016/343 3 ir 6 straipsnius privalo užtikrinti, kad įtariamieji ir kaltinamieji būtų laikomi nekaltais, kol jų kaltė nėra įrodyta pagal įstatymą, ir privalo taikyti atitinkamus standartus, susijusius su įrodinėjimo pareigos paskirstymu. Pagal minėtos direktyvos 6 straipsnį, siejamą su jos 22 konstatuojamąja dalimi, nekaltumo prezumpcija neturi daryti poveikio teismų nepriklausomumui.

14. Minėtas teismas pažymi, kad kiekvieną teisėjų kolegiją, kuriai paskirta nagrinėti atitinkama pagrindinė byla, sudaro prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusi teisėja (pirmininkė) ir kiti du teisėjai. Kiekvienoje byloje vienas iš „kitų“ teisėjų yra deleguotas iš žemesnės instancijos teismo teisingumo ministro (generalinio prokuroro) sprendimu, priimtu pagal Bendrosios kompetencijos teismų santvarkos įstatymo 77 straipsnį (toliau – deleguotieji teisėjai). Be to, remiantis prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo paaiškinimais, kai kurie deleguotieji teisėjai taip pat eina „drausmės pareigūno“ prie *Rzecznik Dyscyplinarny Sędziów Sądów Powszechnych* (kaltintojas bendrosios kompetencijos teismų teisėjų drausmės bylose) pareigas.

5 Suvestinė redakcija paskelbta *Dz. U.*, 2020, 30 pozicija.

6 *Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny* (1997 m. birželio 6 d. Įstatymas, kuriuo patvirtinamas Baudžiamasis kodeksas, suvestinė redakcija, *Dz. U.*, 2019, 1950 pozicija) 200, 280, 177, 296 straipsniai.

7 *Ustawa z dnia 10 września 1990 r. – Kodeks karny skarbowy* (1990 m. rugsėjo 10 d. Įstatymas, kuriuo patvirtinamas Baudžiamasis mokesčių kodeksas, suvestinė redakcija, *Dz. U.*, 2020, 19 pozicija) 62 straipsnio 2 dalis.

15. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teismui kyla abejonių dėl tam tikrų nacionalinės teisės nuostatų, pagal kurias teisingumo ministrui (generaliniam prokurorui) suteikiama teisė neribotam laikui deleguoti teisėjus į aukštesnės instancijos teismus ir bet kada juos atšaukti savo nuožiūra (toliau – nagrinėjamos nacionalinės nuostatos), suderinamumo su Sąjungos teise. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas laikosi pozicijos, kad tokiomis nuostatomis gali būti pažeistas nacionalinių teismų nepriklausomumo reikalavimas, kylantis iš ESS 19 straipsnio 1 dalies, siejamos su ESS 2 straipsniu.

16. Būtent tokiomis faktinėmis ir teisinėmis aplinkybėmis *Sąd Okręgowy w Warszawie* (Varšuvos apygardos teismas) nutarė sustabdyti bylų nagrinėjimą ir kiekvienoje iš septynių bylų pateikti Teisingumo Teismui tokius (vienodai suformuluotus) prejudicinius klausimus:

„1) Ar [ESS] 19 straipsnio 1 dalies antra pastraipa, siejama su 2 straipsniu ir jame išreikšta teisinės valstybės vertybe, ir [Direktyvos 2016/343] 6 straipsnio 1 ir 2 dalys, siejamos su šios direktyvos 22 konstatuojamąja dalimi, turi būti aiškinamos taip, kad veiksmingos teisminės gynybos reikalavimai, įskaitant teismų nepriklausomumą, taip pat reikalavimai, kylantys iš nekaltumo prezumpcijos, yra pažeidžiami tuo atveju, kai toks teismo procesas, kaip baudžiamojoje byloje, iškeltoje kaltinamajam nusikalstama veika, numatyta [įvairiose Baudžiamojo kodekso nuostatose], yra organizuotas taip, kad:

   – į teismo sudėtį yra įtrauktas teisėjas, deleguotas pagal vienasmenį *Minister Sprawiedliwości* (teisingumo ministras) sprendimą iš teismo, kuris yra hierarchiškai viena pakopa žemiau, be to, nėra žinomi kriterijai, kuriais vadovavosi teisingumo ministras deleguodamas šį teisėją, o pagal nacionalinę teisę nenumatyta tokio sprendimo teisminė kontrolė ir leidžiama teisingumo ministrui bet kuriuo metu atšaukti deleguotąjį teisėją?

2) Ar pirmajame klausime nurodyti reikalavimai pažeidžiami tuo atveju, jei teismo procese, aprašytame pirmajame klausime, priėmus sprendimą šalys turi išimtinę teisių gynimo priemonę – gali pateikti skundą tokiam teismui kaip *Sąd Najwyższy* (Aukščiausiasis Teismas, Lenkija), kurio sprendimai pagal nacionalinę teisę negali būti skundžiami, o šio teismo organizacinio vieneto (kolegijos), kompetentingo nagrinėti skundą, pirmininkas pagal nacionalinę teisę privalo skirti bylas šios kolegijos teisėjams pagal pavardės abėcėlės tvarka ir aiškiai draudžiama kurį nors teisėją praleisti, o skiriant bylas dalyvauja ir asmuo, paskirtas pagal teikimą kolegialaus organo, kaip antai *Krajowa Rada Sądownictwa* (Nacionalinė teisėjų taryba), kurios sudėtis formuojama taip, kad jos nariai yra teisėjai, kurie:

   a) renkami parlamento rūmų kolektyviai balsuojant už kandidatų sąrašą, kurį iš anksto sudaro parlamentinė komisija iš kandidatų, kuriuos pristatė parlamentinės frakcijos arba šių rūmų padalinys, remdamiesi teisėjų grupių ar piliečių paraiškomis, taigi akivaizdu, kad per rinkimų procedūrą kandidatus tris kartus remia politikai;

   b) sudaro šio organo narių daugumą, kurios pakanka priimti sprendimui teikti siūlymus dėl teisėjų skyrimo, taip pat kitus privalomus vykdyti sprendimus, reikalaujamus pagal nacionalinę teisę?

3) Kokių pasekmių pagal Europos Sąjungos teisę, įskaitant pirmajame klausime nurodytas nuostatas ir reikalavimus, turi sprendimas, priimtas teismo procese, organizuotame taip, kaip aprašyta pirmajame klausime, ir sprendimas, priimtas *Sąd Najwyższy* (Aukščiausiasis Teismas) nagrinėjamoje byloje, kai jį priimant dalyvauja antrajame klausime nurodytas asmuo?

4) Ar pagal Europos Sąjungos teisę, įskaitant pirmajame klausime nurodytas nuostatas, sprendimų, nurodytų trečiajame klausime, pasekmės priklauso nuo to, ar konkretus teismas priėmė sprendimą kaltinamojo naudai ar nenaudai?“

17. 2019 m. spalio 25 d. Teisingumo Teismo pirmininko sprendimu bylos C-748/19–C-754/19 buvo sujungtos, kad būtų bendrai vykdoma rašytinė ir žodinė proceso dalys ir priimtas sprendimas.

18. 2019 m. gruodžio 2 d. Teisingumo Teismo pirmininko sprendimu buvo atmestas nutartyse dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą pateiktas prašymas taikyti Teisingumo Teismo procedūros reglamento 105 straipsnio 1 dalyje nustatytą pagreitintą procedūrą.

19. 2020 m. liepos 31 d. Teisingumo Teismas pateikė prašymus priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teismui prašymą pateikti informaciją; į jį buvo atsakyta 2020 m. rugsėjo 3 d. raštu.

20. Rašytines pastabas pateikė *Prokuratura Regionalna w Warszawie* (Varšuvos apygardos prokuratūra), *Prokuratura Regionalna w Lublinie* (Liublino apygardos prokuratūra), Lenkijos vyriausybė ir Europos Komisija.

IV. Analizė

21. Šios išvados struktūra nurodyta toliau. Pirmiausia išnagrinėsiu suinteresuotųjų šalių pateiktus prieštaravimus dėl jurisdikcijos ir priimtinumo (A). Padarysiu išvadą, kad pagal tradicinę Teisingumo Teismo poziciją ir jo jurisprudenciją pirmasis prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo klausimas yra priimtinas, ir tada nagrinėsiu klausimą, kuriuo grindžiami prieštaravimai dėl Teisingumo Teismo jurisdikcijos ir priimtinumo: ESS 19 straipsnio 1 dalies antros pastraipos pobūdį ir ribas (B). Galiausiai įvertinsiu pirmojo prejudicinio klausimo, susijusio su teisėjų delegavimo sistema, turinčia poveikį teisėjų kolegijoms, kurioms pavesta nagrinėti pagrindines bylas, esmę (C).

A. Jurisdikcija ir priimtinumas

22. Kai kurios pastabas pateikusios šalys pateikė nemažai argumentų, prieštaraudamos Teisingumo Teismo jurisdikcijai ir (arba) prašymų priimti prejudicinį sprendimą priimtinumui. Nors šios šalys savo argumentus abiem klausimais sujungė, vis dėlto išnagrinėsiu juos atskirai.

23. Pirmiausia nagrinėsiu argumentus, susijusius su Teisingumo Teismo jurisdikcija, kuriuos, manau, pakanka išnagrinėti glaustai (1). Tada nagrinėsiu įvairius argumentus dėl visų prašymų arba dėl tam tikrų klausimų priimtinumo. Išties kai kuriais argumentais keliamos gana sudėtingos problemos, kurias vertėtų išnagrinėti išsamiau (2).

1. Teisingumo Teismo jurisdikcija

24. Lenkijos vyriausybė, Varšuvos apygardos prokuratūra ir Liublino apygardos prokuratūra teigia, kad Teisingumo Teismas neturi jurisdikcijos atsakyti į pateiktus prejudicinius klausimus. Jų nuomone, teisingumo organizavimas, o tiksliau tokie klausimai kaip teisėjų skyrimas, teisėjų kolegijų sudėtis, teisėjų delegavimas iš vieno teismo į kitą ir nacionalinių teismų sprendimų

teisiniai padariniai priklauso išimtinei valstybių narių kompetencijai. Tiek, kiek pagrindinės bylos susijusios su baudžiamąja teise tose srityse, kurios nėra suderintos Sąjungos lygmeniu, šios bylos, kaip teigia minėtos šalys, yra išimtinai Lenkijos vidaus bylos.

25. Be to, kaip teigia Varšuvos apygardos prokuratūra ir Liublino apygardos prokuratūra, tokia pozicija taip pat kyla iš Teisingumo Teismo sprendimo *Associação Sindical dos Juízes Portugueses*[8] 29 punkto. Kai kuriose kalbinėse šio sprendimo versijose, ne versijoje anglų kalba, nurodyta, jog tam, kad būtų taikytina ESS 19 straipsnio 1 dalis, reikalaujama, kad valstybė narė konkrečiu atveju veiktų Sąjungos teisės taikymo srityje.

26. Mano nuomone, su tokiais argumentais negalima sutikti.

27. Pirma, kaip nuosekliai konstatuoja Teisingumo Teismas, nors valstybių narių teisingumo sistemos organizavimas priklauso šių valstybių narių kompetencijai, vis dėlto įgyvendindamos šią kompetenciją valstybės narės turi laikytis iš Sąjungos teisės joms kylančių įpareigojimų, įskaitant kylančiuosius iš ESS 2 straipsnio ir 19 straipsnio 1 dalies[9]. Šie įpareigojimai gali būti susiję su bet kuria nacionalinių struktūrų ar procedūrų, naudojamų Sąjungos teisės vykdymui nacionaliniu lygmeniu, savybe. Šių prašymų priimti prejudicinį sprendimą dalykas susijęs būtent su valstybėms narėms iš minėtų nuostatų kylančiais įpareigojimais ir nagrinėjamų nacionalinių nuostatų atitiktimi šiems įpareigojimams. Teisingumo Teismas turi jurisdikciją aiškinti ESS 2 straipsnį ir 19 straipsnio 1 dalį ir priimti sprendimą dėl pateiktuose prejudiciniuose klausimuose iškeltų problemų[10].

28. Antra, priešingai Varšuvos apygardos prokuratūros ir Liublino apygardos prokuratūros argumentams, nematau jokio reikšmingo skirtumo tarp Teisingumo Teismo sprendimo *Associação Sindical dos Juízes Portugueses* 29 punkto skirtingų kalbinių versijų, įskaitant (svarbiausia) versiją portugalų kalba (nes būtent ši kalba buvo proceso kalba). Toji ištrauka buvo susijusi su ESS 19 straipsnio 1 dalies antros pastraipos ir Chartijos taikymo srities skirtumais. Teisingumo Teismas konstatavo, kad ESS 19 straipsnio 1 dalis taikoma visose „Sąjungos teisei priklausančiose srityse“, nes šioje nuostatoje nėra tokio apribojimo kaip nustatytasis Chartijos 51 straipsnio 1 dalyje. Toje byloje Teisingumo Teismas papildomai nenagrinėjo šio aspekto[11].

29. Vis dėlto tiksli minėtos ištraukos reikšmė buvo išsamiai paaiškinta vėlesnėje Teisingumo Teismo jurisprudencijoje. Minėtų dviejų nuostatų materialinė taikymo sritis skiriasi dėl to, kad ESS 19 straipsnio 1 dalis taikytina, kai nacionalinė institucija kaip teismas *gali* priimti sprendimą klausimais, susijusiais su Sąjungos teisės taikymu ar aiškinimu ir dėl to patenkančiais į Sąjungos teisės taikymo sritį[12]. Kitaip tariant, nacionaliniai teismai privalo laikytis toje nuostatoje nustatytų standartų, kai jie iš esmės priima sprendimą Sąjungos teisės reglamentuojamais klausimais. Ir atvirkščiai, nebūtina, kad konkretūs nagrinėjami atvejai būtų iš tikrųjų susiję su Sąjungos teise.

8 2018 m. vasario 27 d. sprendimas (C-64/16, EU:C:2018:117).

9 Šiuo klausimu žr. Sprendimo *A. K. ir kt.* 75, 84 ir 86 punktus ir juose nurodytą jurisprudenciją.

10 Šiuo klausimu žr. 2017 m. kovo 7 d. Sprendimą *X ir X* (C-638/16 PPU, EU:C:2017:173, 37 punktas); Sprendimo *A. K. ir kt.* 74 punktą; Sprendimo *Land Hessen* 41 punktą ir 2021 m. kovo 2 d. Sprendimą *A. B. ir kt. (Teisėjų skyrimas į Aukščiausiąjį Teismą – skundai)* (C-824/18, EU:C:2021:153, 69 punktas).

11 Išsamiau žr. mano išvadą byloje *Torubarov* (C-556/17, EU:C:2019:339, 54 punktas).

12 Žr. 2019 m. birželio 24 d. Sprendimą *Komisija / Lenkija (Aukščiausiojo Teismo nepriklausomumas)* (C-619/18, EU:C:2019:531, 51 punktas); Sprendimo *A. K. ir kt.* 83 punktą ir 2021 m. kovo 2 d. Sprendimą *A. B. ir kt. (Teisėjų skyrimas į Aukščiausiąjį Teismą – skundai)* (C-824/18, EU:C:2021:153, 111 punktas).

30. Kalbant apie šias bylas, kaip teisingai pažymėjo Komisija, beveik neabejojama, kad teisminė institucija, dėl kurios nepriklausomumo šioje byloje kyla abejonių, t. y. *Sąd Okręgowy w Warszawie* (Varšuvos apygardos teismas), yra institucija, kuriai, kaip teismui, gali tekti priimti sprendimą klausimais, susijusiais su Sąjungos teisės taikymu ar aiškinimu. Be to, neginčijama, kad Teisingumo Teismas turi jurisdikciją aiškinti Direktyvos 2016/343 ir ESS 2 straipsnio bei 19 straipsnio 1 dalies nuostatas.

31. Taigi akivaizdu, kad Teisingumo Teismas turi jurisdikciją priimti sprendimą šiose bylose.

2. Priimtinumas

32. Nagrinėdamas pateiktų prejudicinių klausimų priimtinumą, pirmiausia nagrinėsiu prieštaravimus dėl 2, 3 ir 4 klausimų, nes, mano nuomone, šie klausimai yra nepriimtini (a). Tada nagrinėsiu 1 klausimo priimtinumą, nes jį reikia aptarti išsamiau (b).

33. Vis dėlto prieš pradedant šią analizę būtina išnagrinėti prieštaravimą, susijusį su prašymo priimti prejudicinį sprendimą priimtinumu byloje C-754/19. Varšuvos apygardos prokuratūra teigia, kad prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas nesustabdė bylos, kurioje pateiktas šis prašymas, nagrinėjimo, ir iš tikrųjų 2019 m. gruodžio 11 d. priėmė joje galutinį sprendimą.

34. Pagal suformuotą jurisprudenciją, jei prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiame teisme nebenagrinėjamas joks ginčas ir todėl atsakymas į prejudicinį klausimą šiam teismui visiškai nebus naudingas sprendžiant bylą, Teisingumo Teismas nusprendžia, kad nėra pagrindo priimti sprendimo dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą [13].

35. Taigi jei, kaip teigia Varšuvos apygardos prokuratūra, byloje C-754/19 pagrindinės bylos nagrinėjimas iš tiesų nebuvo sustabdytas ir yra priimtas galutinis sprendimas, tada prašymas priimti prejudicinį sprendimą netektų dalyko. Tokiomis aplinkybėmis Teisingumo Teismui nebereikėtų priimti sprendimo dėl toje byloje pateiktų klausimų.

36. Pažymėtina, kad prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas nepranešė Teisingumo Teismui apie kokią nors atsiradusią bylai reikšmingą faktinę aplinkybę ir neatsiėmė savo prašymo priimti prejudicinį sprendimą. Be to, kadangi toje byloje pateikti klausimai *sutampa* su kitose šešiose šioje išvadoje nagrinėjamose bylose pateiktais klausimais ir neginčijama, kad prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas vis dar nagrinėja tas bylas, šio klausimo nebūtina toliau aiškintis.

37. Taigi dabar nagrinėsiu konkrečius argumentus, susijusius su įvairių pateiktų klausimų priimtinumu.

[13] Pavyzdžiui, žr. 2014 m. liepos 3 d. Sprendimą *Da Silva* (C-189/13, EU:C:2014:2043, 34 ir 35 punktai) ir 2015 m. vasario 26 d. Sprendimą *Matei* (C-143/13, EU:C:2015:127, 38 punktas).

a) 2, 3 ir 4 klausimai

38. Antruoju klausimu prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš esmės siekia išsiaiškinti, ar tam tikros Sąjungos teisės nuostatos pažeidžiamos tokiomis aplinkybėmis, kai šalys gali išimties tvarka paduoti skundą dėl teismo sprendimo pagrindinėje byloje, kai numatyta, kad apeliacinį skundą nagrinės teismas – *Sąd Najwyższy* (Aukščiausiasis Teismas), – dėl kurio nepriklausomumo prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teismui kyla abejonių.

39. Trečiasis klausimas susijęs su prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo būsimo sprendimo teisinėmis pasekmėmis, taip pat *Sąd Najwyższy* (Aukščiausiasis Teismas) sprendimų dėl potencialių skundų, kurie gali būti pateikti dėl sprendimų pagrindinėse bylose, teisinėmis pasekmėmis.

40. Su minėtu klausimu glaudžiai susijusiu ketvirtuoju prejudiciniu klausimu siekiama išsiaiškinti, ar pagal Sąjungos teisę pasekmės, kurių sukelia *Sąd Najwyższy* (Aukščiausiasis Teismas) sprendimas, priimtas dėl tokia išimties tvarka paduoto skundo, priklauso nuo to, ar šis teismas priima kaltinamajam palankų, ar jam nepalankų sprendimą.

41. Atsižvelgdamas į Lenkijos vyriausybės, Varšuvos apygardos prokuratūros, Liublino apygardos prokuratūros ir Komisijos argumentus, laikausi nuomonės, kad minėti trys klausimai yra nepriimtini.

42. Kadangi minėti klausimai grindžiami prielaida, kad šiose bylose ateityje išimties tvarka bus paduotas skundas *Sąd Najwyższy* (Aukščiausiasis Teismas), jie paremti išimtinai *hipotetiniu* įvykiu. Tokiomis aplinkybėmis reikėtų priminti, kad pagal suformuotą jurisprudenciją prašymas priimti prejudicinį sprendimą pateikiamas ne dėl to, kad būtų suformuluotos patariamosios nuomonės bendro pobūdžio arba hipotetiniais klausimais[14].

43. Be to, kadangi 3 ir 4 klausimuose taip pat nurodomos sprendimų, kuriuos priims prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, galimos pasekmės, šie klausimai pateikti *per anksti* ir yra *nepakankamai motyvuoti*. Jie pateikti per anksti, nes susiję su procesu, kuris gali vykti vėliau kitame teisme, ir nėra susiję su dabartiniu šių bylų nagrinėjimo etapu. Be to, kaip paaiškina prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, jei Teisingumo Teismas nuspręstų, kad nagrinėjamos nacionalinės priemonės neatitinka ESS 19 straipsnio 1 dalies, yra ir kitų jam prieinamų veikimo būdų ištaisyti situaciją. Taigi prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo iškelta problema gali niekada nepasireikšti. Minėti klausimai taip pat neatitinka Teisingumo Teismo procedūros reglamento 94 straipsnio reikalavimų, nes prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas nepateikia jokios informacijos apie tai, kaip konkrečiai teisėjų kolegijų, kurios galbūt kažkada ateityje nagrinės bylas, tariamai netinkama sudėtis gali paveikti sprendimų, kuriuos ateityje priims prašymus priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, teisėtumą.

44. Niekaip nesumenkinant bendrų nacionalinių aplinkybių, kurios, švelniai tariant, yra probleminės ir sudėtingos, vis dėlto yra aiškiai nustatytos ribos, ko galima klausti pateikiant prašymą priimti prejudicinį sprendimą. Paprastai tariant, pateikti klausimai turėtų būti susiję su esama prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo nagrinėjama byla (arba praeityje

[14] Pavyzdžiui, iš naujesnių žr. 2019 m. spalio 3 d. Sprendimą *A ir kt.* (C-70/18, EU:C:2019:823, 73 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija).

įvykusiomis aplinkybėmis, turinčiomis akivaizdų poveikį dabarčiai[15]). Nors tradicinėje Teisingumo Teismo jurisprudencijoje ši sąlyga aiškinama plačiai ir negriežtai, svarbiausia, kad prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, priimdamas sprendimą, galėtų atsižvelgti į išaiškinimą, kurio prašoma. Tai neapima spėlionių apie būsimus įvykius, kurie gali niekada neįvykti.

45. Taigi, mano nuomone, 2, 3 ir 4 klausimai yra nepriimtini.

b) 1 klausimas

46. Pirmuoju klausimu prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš esmės siekia išsiaiškinti, ar pagal Sąjungos teisę draudžiamos tokios nacionalinės nuostatos, pagal kurias teisingumo ministras (generalinis prokuroras), remdamasis viešai neskelbiamais kriterijais, gali neribotam laikui deleguoti teisėjus į aukštesnės instancijos teismus ir bet kada juos atšaukti savo nuožiūra. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas konkrečiai nurodo ESS 19 straipsnio 1 dalies antrą pastraipą, siedamas ją su ESS 2 straipsniu ir jame įtvirtintu teisinės valstybės principu, taip pat Direktyvos 2016/343 6 straipsnio 1 bei 2 dalis kartu su jos 22 konstatuojamąja dalimi.

47. Dėl tokio klausimo priimtinumo buvo pateikta įvairių prieštaravimų. Šie prieštaravimai susiję su sąvoka „teismas“, kaip ji suprantama pagal SESV 267 straipsnį (1), Teisingumo Teismo procedūros reglamento 94 straipsnio reikalavimų laikymusi (2) ir pateikto prejudicinio klausimo reikalingumu ir svarba (3). Išnagrinėsiu šiuos aspektus iš eilės.

1) „Teismas“, kaip ši sąvoka suprantama pagal SESV 267 straipsnį

48. Pirma, Varšuvos apygardos prokuratūra ir Liublino apygardos prokuratūra pažymi, kad prašymus pateikti prejudicinį sprendimą pateikė vienas teisėjas (aptariamas baudžiamąsias bylas nagrinėjančios teisėjų kolegijos pirmininkė), o ne pati kolegija. Jos teigia, kad pagal Baudžiamojo proceso kodekso 29 straipsnio 1 dalį tokias apeliacines bylas kaip aptariamosios turi nagrinėti trijų teisėjų kolegija, išskyrus teisės aktuose numatytas konkrečias aplinkybes. Jų nuomone, šiose bylose nagrinėjamu atveju tokių aplinkybių nėra. Dėl to prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusi institucija neatitinka reikalavimų, pagal kuriuos ją pagal SESV 267 straipsnį būtų galima laikyti „teismu“.

49. Neginčijama, kad šiuos prašymus priimti prejudicinį sprendimą pateikė *Sąd Okręgowy w Warszawie (X Wydział Karny Odwoławczy)* (Varšuvos apygardos teismas, 10-asis baudžiamųjų bylų apeliacinis skyrius). Nutartyje dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą nurodyta, kad šį teismą sudaro teisėjų kolegijos pirmininkė, kuri taip pat pasirašė minėtą nutartį dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą.

50. Vis dėlto, mano nuomone, to nepakanka, kad prašymai priimti prejudicinį sprendimą *automatiškai* būtų laikomi nepriimtinais.

[15] Šiuo klausimu žr., pavyzdžiui, 2019 m. liepos 29 d. Sprendimą *Torubarov* (C-556/17, EU:C:2019:626). Kalbant konkrečiau, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo iškeltas klausimas buvo susijęs su prezumpcija dėl to, kaip administracinė institucija ateityje išnagrinės bylą po to, kai nacionalinis teismas galbūt panaikins sprendimą. Vis dėlto, atsižvelgiant į tai, kad nacionalinė administracinė institucija jau buvo nesilaikiusi ankstesnių nacionalinio teismo sprendimų, dėl bylos *praeities* klausimas apie *ateitį* buvo daug mažiau hipotetinis, vadinasi, pagrįstas.

51. Pirma, reikia nepamiršti, kad „teismas“, kaip jis suprantamas pagal SESV 267 straipsnį, pagal Sąjungos teisę ir Teisingumo Teismo visada *apibrėžiamas autonomiškai*, neatsižvelgiant į nacionalinėje teisėje vartojamus pavadinimus ir kvalifikavimą. Turint omenyje tokius kriterijus nekyla abejonių (ir nė viena šalis iš tiesų to neginčija), kad prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusi institucija atitinka visus vadinamuosius *Dorsch* kriterijus [16]: ji yra įsteigta pagal įstatymus, ji yra nuolatinė, jos jurisdikcija yra privaloma, procesas joje grindžiamas rungimosi principu, ji taiko teisės aktus ir iš esmės yra nepriklausoma ir nešališka.

52. Antra, sąvoka „teismas“, kaip ji suprantama pagal SESV 267 straipsnį, nagrinėjama struktūriniu, *instituciniu* lygmeniu. Kitaip tariant, ji nagrinėjama vertinant pačią prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusią teisminę instituciją, kartu atsižvelgiant į funkciją, kurią ši institucija turi atlikti *konkrečiomis* bylos *aplinkybėmis*. Paprastai tariant, institucija gali būti teismas net ir tuo atveju, kai įprastai ji veikia ne kaip teisminė institucija [17], ir atvirkščiai [18]. Vadinasi, svarbiausią reikšmę turi konkrečios funkcijos, kurias institucija turi atlikti pagrindinėje byloje. Šiose bylose nekyla abejonių, kad prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, nagrinėdamas apeliacinius skundus baudžiamosiose bylose, taip pat galbūt tikrindamas tokius apeliacinius skundus nagrinėjančios kolegijos sudėtį, veikia kaip teismas. Abi šias funkcijas jis atlieka kaip teismas.

53. Trečia, Teisingumo Teismo jurisprudencijoje nuosekliai konstatuojama, kad „Teisingumo Teismas negali tikrinti, ar sprendimas dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą buvo priimtas pagal nacionalines organizavimo ir teisminių procedūrų taisykles“ [19]. Pagal šią jurisprudenciją „Teisingumo Teismas privalo laikytis valstybės narės teismo priimto sprendimo pateikti prašymą priimti prejudicinį sprendimą, jeigu jis nepanaikintas pasinaudojant teisių gynimo priemonėmis, kurios gali būti numatytos nacionalinėje teisėje“ [20].

54. Taigi iš to, kas nurodyta pirmiau, gana aišku, kad jei prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusi institucija yra teismas, kuris veikia kaip teismas, kai abi šios sąvokos pagal Sąjungos teisę apibrėžiamos autonomiškai, Teisingumo Teismui nepriklauso papildomai tikrinti, ar laikomasi visų nacionalinės proceso teisės normų, t. y. ar antspaudas uždėtas tinkamai? Ar nutartis atitinka visus formaliuosius ir procedūrinius nacionalinės teisės reikalavimus? Ar visi parašai padėti tinkamai?

55. Galbūt vertėtų priminti, kad toks požiūris ir tokia jurisprudencija grindžiama byla *Reina*, kurioje prašymo priimti prejudicinį sprendimą priimtinumas buvo ginčijamas remiantis netinkama prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo sudėtimi [21]. Be to, byloje *San Giorgio* Teisingumo Teismas aiškiai atmetė prieštaravimą, panašų į pateiktąjį šiose bylose. Italijos vyriausybė ginčijo prašymo priimti prejudicinį sprendimą (kurį pateikė nacionalinio teismo pirmininkas) priimtinumą, teigdama, kad pagal nacionalinę teisę sprendimą turi priimti visos sudėties teismas. Teisingumo Teismas nesunkiai atmetė tokį prieštaravimą, pabrėždamas, kad

16 1997 m. rugsėjo 17 d. Sprendimas *Dorsch Consult* (C-54/96, EU:C:1997:413, 23 punktas). Iš naujesnių žr. Sprendimą *Land Hessen* (43 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija).

17 Pavyzdžiui, žr. 2014 m. liepos 17 d. Sprendimą *Torresi* (C-58/13 ir C-59/13, EU:C:2014:2088, 15–30 punktai).

18 Šiuo klausimu žr. 2013 m. sausio 31 d. Sprendimą *Belov* (C-394/11, EU:C:2013:48, 40 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija).

19 2018 m. gruodžio 10 d. Sprendimas *Wightman ir kt.* (C-621/18, EU:C:2018:999, 30 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija).

20 2020 m. liepos 16 d. Sprendimas *Governo della Repubblica italiana (Italijos taikos teisėjų statusas)* (C-658/18, EU:C:2020:572, 61 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija).

21 1982 m. sausio 14 d. sprendimas (65/81, EU:C:1982:6, 6 punktas).

pagal suformuotą jurisprudenciją „bet kuris nacionalinis teismas turi teisę pateikti prašymą priimti prejudicinį sprendimą <…> neatsižvelgiant į <…> jo nagrinėjamos bylos etapą ir nepaisant sprendimo, kurį jis turi priimti, pobūdžio“ [22].

56. Teisingumo Teismas nesilaikė tokios pozicijos tik tuo atveju, jei prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas *akivaizdžiai* neturėjo jurisdikcijos nagrinėti bylos, kaip neseniai nagrinėtose bylose *Di Girolamo* [23]. Vis dėlto nagrinėjamos bylos aiškiai skiriasi nuo bylų *Di Girolamo*. Neginčijama, kad prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas turi jurisdikciją nagrinėti pagrindines bylas. Vienintelis klausimas susijęs su to paties teismo organu, turinčiu teisę pateikti Teisingumo Teismui klausimą pagal SESV 267 straipsnį. Taigi šios bylos daug panašesnės į Teisingumo Teismo nagrinėtas bylas *Reina* ir *San Giorgio*.

57. Ketvirta, aplinkybė, kad prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, norėdamas pateikti Teisingumo Teismui klausimą pagal SESV 267 straipsnį, turėtų, kaip teigia Varšuvos apygardos prokuratūra ir Liublino apygardos prokuratūra, nesilaikyti tam tikrų savo vidaus teisės sistemos taisyklių, neturi reikšmės, net jei ji pasitvirtintų. Teisingumo Teismo jurisprudencijoje gausu pavyzdžių, kai nacionaliniai teismai pagal Sąjungos teisę galėjo ar netgi privalėjo nepaisyti nacionalinių proceso normų, pagal kurias buvo ribojamos jų prerogatyvos pateikti Teisingumo Teismui prašymus priimti prejudicinį sprendimą [24].

58. Nesena byla, kurioje nagrinėta situacija buvo visai panaši į šiose bylose nagrinėjamą situaciją, yra *A. K. ir kt.* Toje byloje Lenkijos vyriausybė teigė, kad nacionalinis procesas negalioja, nes jo metu nebuvo laikytasi taisyklių, susijusių su *teismų sudėtimi ir jurisdikcija*. Kaip toje byloje teigė minėta vyriausybė, pagal nacionalinę teisę bylą turėjo nagrinėti vienas teisėjas, o ne prejudicinius klausimus pateikusi trijų teisėjų kolegija [25]. Vis dėlto Teisingumo Teismas konstatavo, kad „minėti klausimai iš esmės susiję būtent su tuo, ar, nepaisant atitinkamoje valstybėje narėje galiojančių nacionalinių teismų jurisdikcijos padalijimo taisyklių, teismas, kaip antai prašymus priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, remdamasis šiuose klausimuose nurodytomis Sąjungos teisės nuostatomis, privalo netaikyti šių nacionalinės teisės taisyklių ir prireikus prisiimti jurisdikciją pagrindinėse bylose. Sprendimas, kuriame Teisingumo Teismas galbūt patvirtins tokios pareigos buvimą, bus privalomas prašymus priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teismui ir visoms kitoms Lenkijos Respublikos institucijoms, ir tam negalės užkirsti kelio vidaus nuostatos dėl bylų iškėlimo neteisėtumo ar jurisdikcijos pasidalijimo, kuriomis remiasi Lenkijos vyriausybė“ [26].

59. Penkta, manau, kad pritarus Lenkijos vyriausybės pateiktiems prieštaravimams, pagal kuriuos tam, kad toks klausimas kaip šis atitiktų nacionalinę teisę, jį gali pateikti tik visos sudėties teisėjų kolegija, kiltų dvi papildomos problemos.

60. Viena vertus, būtų mažai tikėtina, kad Teisingumo Teismą kada nors pasiektų klausimai, susiję su tinkama teisėjų kolegijų sudėtimi, ar kad tokie klausimai jį pasiektų laiku. Iš tiesų tikėtina, kad tariamai netinkamai paskirti teisėjai nepritars būtinybei pateikti Teisingumo Teismui prejudicinį klausimą dėl to, ar jie buvo tinkamai paskirti nagrinėti tą bylą. Tokiomis

22 1983 m. lapkričio 9 d. Sprendimas *San Giorgio* (199/82, EU:C:1983:318, 7–10 punktai).

23 Žr. 2018 m. rugsėjo 6 d. Nutartį *Di Girolamo* (C-472/17, nepaskelbta Rink., EU:C:2018:684) ir 2019 m. gruodžio 17 d. Nutartį *Di Girolamo* (C-618/18, nepaskelbta Rink., EU:C:2019:1090).

24 Kaip vieną iš daugelio žr. 2010 m. spalio 5 d. Sprendimą *Elchinov* (C-173/09, EU:C:2010:581, 21–32 punktai ir juose nurodyta jurisprudencija) ir 2013 m. sausio 15 d. Sprendimą *Križan ir kt.* (C-416/10, EU:C:2013:8, 62–73 punktai ir juose nurodyta jurisprudencija).

25 Sprendimo *A. K. ir kt.* 110 punktas.

26 Ten pat, 112 punktas.

aplinkybėmis toks klausimas galėtų būti keliamas tik tuo atveju, jei būtų paduodamas apeliacinis skundas dėl (galimai neteisėtos sudėties) teismo priimto sprendimo, ir tada, kai toks skundas būtų paduotas. Vadinasi, net ir geriausiu atveju Teisingumo Teismas gautų klausimą gana vėlai. Pagal blogiausią (arba gana realų) scenarijų jis apskritai niekada jo negautų.

61. Kita vertus, vadovaujantis Lenkijos vyriausybės siūloma logika, susiklostytų dar vienas paradoksas. Jei prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo iškeltos abejonės būtų iš esmės pagrįstos, galima daryti prielaidą, kad vienas iš tokių kolegijų narių nėra nepriklausomas. Vadinasi, jei pagal mažai tikėtiną scenarijų toks kolegijos narys būtų pasirengęs pasirašyti nutartį dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą, kuria kvestionuojamas jo paties nepriklausomumas, ar toks prašymas būtų priimtinas? Ar prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusi institucija, būdama tokios sudėties, atitiktų nepriklausomumo kriterijų, kuris neatsiejamas nuo teismo sąvokos, kaip ji suprantama pagal SESV 267 straipsnį?

62. Dėl to akivaizdžiai iškyla du aspektai. Pirma, pasikartosiu, kad pati tokia teisėjų kolegija gali taip niekada ir neiškelti klausimų, susijusių su tinkama jos sudėtimi. Antra, jei prašymų priimti prejudicinį sprendimą priimtinumas ir savarankiškas SESV 267 straipsnio kriterijus būtų susieti su visų procedūrinių elementų įvykdymu pagal nacionalinę teisę, tai būtų ne tik nelogiška, bet ir pavojinga sisteminiu požiūriu.

63. Šešta, prašymą priimti prejudicinį sprendimą šiose bylose pateikusi teisėja nėra vien *paprasta* bylas nagrinėjančios kolegijos teisėja: tai yra šios kolegijos *pirmininkė*. Teisminių institucijų pirmininkams suteikiami ne tik papildomi įgaliojimai, bet ir pavedamos papildomos pareigos. Iš tiesų jie turi veikti kaip „teisėjų ir viso teismo nepriklausomumo ir nešališkumo sergėtojai“ [27]. Kai teismo sudėtis yra mažesnė arba kai kalbama apie specifinius procesus, paprastai šias funkcijas atlieka teismo sudėties (arba kolegijos) pirmininkas, kurio vaidmuo – pirmininkauti kolegijai ir vadovauti jos darbui [28]. Paprastai tikimasi, kad jie prižiūrės ir jų pirmininkaujamos teismo sudėties procedūrą, ir pačiame tokios sudėties teisme vykstančius pasitarimus. Todėl man neatrodo neįprasta (ar juo labiau neteisėta), kad prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusi teisėja, kaip kolegijos pirmininkė, mano privalanti užtikrinti tinkamą jos sudėtį.

64. Galiausiai yra dar viena aplinkybė, susijusi su šiuo paskutiniu aspektu: dėl kokio konkrečiai proceso prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas prašo Teisingumo Teismo išaiškinimo? Aišku, šį klausimą būtų galima vertinti taip, kad atitinkamas procesas yra trijų teisėjų kolegijos nagrinėjama baudžiamoji byla, kurioje jie priims sprendimą dėl baudžiamųjų kaltinimų esmės.

65. Vis dėlto tas pats klausimas galėtų būti vertinamas ir kitaip. Galima sutelkti dėmesį į *konkretų šio proceso epizodą* ir faktinį sprendimą, kuris turi būti priimtas reaguojant į šį epizodą. Tokiu atveju procesas, dėl kurio Teisingumo Teismo prašoma pateikti išaiškinimą, būtų ne *visa baudžiamoji byla*, o tik *pirminis klausimas*, susijęs su tinkama šią bylą nagrinėjančios teisėjų kolegijos sudėtimi. Kalbant apie šią proceso dalį, taip pat atsižvelgiant į tai, koks per ją bus priimtas (pirminis) procesinis sprendimas, sprendimą šioje viso proceso dalyje faktiškai priima būtent viena prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusi teisėja kaip pirmininkė. Atsižvelgiant į šį pirminį proceso epizodą, kuris turi būti išspręstas dar *prieš* bylą galint tinkamai nagrinėti

27 Pavyzdžiui, žr. Europos Taryba, 2016 m. lapkričio 10 d. Konsultacinės Europos teisėjų tarybos (CCJE) Nuomonė Nr. 19 (2016) „The Role Of Court Presidents“ (CCJE(2016)2), p. 2.

28 Pavyzdžiui, žr. Teisingumo Teismo procedūros reglamento 11 straipsnio 4 dalį.

Sąjungos teisę atitinkančiai teisėjų kolegijai, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusi teisėja yra vienintelė teisėja, kuri gali ir apskritai turėtų išspręsti problemą, kad bylos galėtų būti nagrinėjamos toliau.

66. Žinoma, nesiūlau Teisingumo Teismui priimti prašymus priimti prejudicinį sprendimą iš teisėjų (arba teisėjų kolegijų), kurie akivaizdžiai neturi jurisdikcijos nagrinėti ginčų pagrindinėse bylose, kurie piktnaudžiauja teise pateikti prašymą priimti prejudicinį sprendimą pagal SESV 267 straipsnį arba kurie pagrindinėje byloje neatitinka Sprendimo *Dorsch* kriterijų. Vis dėlto šios bylos nepriskirtinos nė vienai iš minėtų situacijų: prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas yra „teismas“, kaip tai suprantama pagal SESV 267 straipsnį, jis turi jurisdikciją nagrinėti pagrindines bylas, tos bylos yra realios, kaip ir *in limine litis* iškeltas klausimas.

2) Informacijos nepakankamumas

67. Lenkijos vyriausybė, taip pat Varšuvos apygardos prokuratūra ir Liublino apygardos prokuratūra teigia, kad prašymai priimti prejudicinį sprendimą neatitinka Procedūros reglamento 94 straipsnio reikalavimų. Anot jų, šiuose prašymuose nepateikta pakankamai informacijos apie Sąjungos teisės nuostatų, kurias prašoma išaiškinti, ir nagrinėjamų bylų tarpusavio ryšį.

68. Šiuo klausimu reikia pripažinti, kad, bent kiek tai susiję su Direktyvos 2016/343 nuostatomis, nutartyse dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą pateikta nedaug informacijos. Galima teigti, kad galbūt nacionalinis teismas ir galėjo labiau pasistengti paaiškinti faktines aplinkybes. Visų pirma galima būtų tikėtis išsamesnio paaiškinimo dėl to, kaip Direktyvos 2016/343 6 straipsnyje nustatyti valstybėms narėms tenkantys įpareigojimai, susiję su įrodinėjimo pareiga, gali paveikti procesus pagrindinėse bylose.

69. Vis dėlto nemanau, kad toks prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo „gailėjimas žodžių“ galėtų būti laikomas neatitinkančiu Procedūros reglamento 94 straipsnio reikalavimų. Iš tiesų Direktyva 2016/343 i) taikytina nagrinėjamoms byloms ir ii) atrodo reikšminga joms.

70. Kalbant apie pirmąjį aspektą, iš nutarties dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą aišku, kad pagrindinės bylos yra dėl kaltinamųjų teisme nagrinėjamos baudžiamosios bylos ir kad dar nėra priimtas galutinis sprendimas dėl jų kaltės. Vadinasi, taikytinos Direktyvos 2016/343 nuostatos. Pagal jos 2 straipsnį ši direktyva taikoma įtariamiems arba kaltinamiems fiziniams asmenims baudžiamajame procese. Ji taikoma visuose baudžiamojo proceso etapuose nuo to momento, kai asmuo įtariamas arba kaltinamas padaręs nusikalstamą veiką ar įtariamą nusikalstamą veiką, iki tol, kol priimamas sprendimas, kuriuo galutinai nusprendžiama, ar tas asmuo padarė atitinkamą nusikalstamą veiką[29]. Tokiomis aplinkybėmis turbūt ir taip aišku, kad minėta direktyva taip pat taikytina procesuose, kurie yra vienos valstybės narės „išimtinai vidaus“ procesai.

71. Dėl antrojo aspekto pakanka pažymėti, kad gali kilti klausimų dėl nekaltumo prezumpcijos ar įrodinėjimo pareigos, jei vienas ar daugiau baudžiamąją bylą nagrinėjančios kolegijos teisėjų turi ryšių su viena iš šalių, t. y. kaltintoju. Jei teisėjo delegavimas į aukštesnės instancijos teismą ir jo pareigos jame galimai priklauso nuo to, ar kaltintoją tenkins jo veiklos rezultatai, nes antraip jis gali būti bet kada atšauktas iš pareigų, kyla klausimas, ar tai gali sukelti abejonių dėl deleguotojo teisėjo nepriklausomumo ir nešališkumo. Tai gali būti vertinama kaip teisėjo nešališkumo

[29] Žr. 2019 m. rugsėjo 5 d. Sprendimą *AH ir kt. (Nekaltumo prezumpcija)* (C-377/18, EU:C:2019:670, 32 punktas).

klausimas (vertinant jį struktūriškai) arba galbūt kaip klausimas, susijęs su nekaltumo prezumpcija arba įrodinėjimo pareiga (vertinant iš kaltinamojo pozicijos, kuris gali galvoti, kad tokios sudėties kolegija gali būti linkusi palaikyti kaltintoją).

72. Bet kuriuo atveju Procedūros reglamento 94 straipsnio reikalavimai yra įvykdyti, kiek tai susiję su ESS 19 straipsnio 1 dalies antra pastraipa. Iš tiesų faktai ir kontekstas, kuris yra būtinas Teisingumo Teismo vertinimui atlikti pagal minėtą nuostatą, nereikalauja papildomos informacijos apie pagrindinės bylos specifiką. Nutartyse dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą glaustai, bet išsamiai išdėstyti nacionalinės teisės aktai, kuriais reglamentuojamas teisėjų delegavimas, taip pat konkretūs klausimai, kurių iškilo prašymus priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teismui atsižvelgiant į kolegijos, turinčios priimti sprendimą pagrindinėje byloje, sudėtį, ir priežastys, dėl kurių minėtas teismas abejoja tokių teisės aktų suderinamumu su Sąjungos teise. Šie veiksniai, vertinami visi kartu, leidžia Teisingumo Teismui suprasti prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo užduotą klausimą ir jo priežastis.

3) Klausimo svarba ir reikalingumas

73. Lenkijos vyriausybė, Varšuvos apygardos prokuratūra ir Liublino apygardos prokuratūra teigia, kad atsakymas į klausimą nėra reikalingas ar svarbus pagrindinių bylų išsprendimui. Jos iš esmės teigia, kad klausimas yra tik hipotetinis. Procesiniu požiūriu prašymus priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas negalėtų pagrindinėje byloje pritaikyti Teisingumo Teismo atsakymo dėl ESS 19 straipsnio 1 dalies išaiškinimo. Jų teigimu, pagal nacionalinę teisę minėtas teismas neturi teisės „taisyti“ nagrinėjamų nacionalinės proceso teisės normų potencialių trūkumų. Prireikus veiksmų turėtų imtis kita teisminė institucija (t. y. kita kolegija), kuri turi nuspręsti dėl vieno iš prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiame teisme posėdžiaujančių teisėjų nušalinimo. Be to, minėtos šalys pažymi, kad kaltinamieji neiškėlė jokio klausimo dėl kolegijos sudėties. Jos taip pat teigia, kad nutartyse dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą išsamiai ir nešališkai nenurodomos nacionalinės taisyklės, susijusios su teisėjų delegavimu, ir remiasi Teisingumo Teismo sprendimais *Foglia* / *Novello*[30].

74. Komisija pažymi glaustą nutarčių dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą pobūdį. Vis dėlto ji nemano, kad prejudicinis klausimas yra nepriimtinas: iš tiesų pateiktas procesinio pobūdžio klausimas pagrindinėse bylose gali būti nustatytas ir tam, kad pagrindinę bylą būtų galima išspręsti, Teisingumo Teismui gali reikėti atsakyti į iškeltą klausimą.

75. Šiuo klausimu sutinku su Komisija. Taip pat laikausi nuomonės, kad pirmasis klausimas iš tiesų yra priimtinas. Šiuo klausimu keliama problema *in limine litis* dėl nacionalinės teisės suderinamumo su Sąjungos teise ir prašymus priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teismui *reikia* išnagrinėti jį prieš galint (teisėtai) priimti sprendimą pagrindinėse bylose. Tokią išvadą lemia suformuota Teisingumo Teismo jurisprudencija, susijusi su pateikto prejudicinio klausimo svarba ir reikalingumu (i), ir ja neleidžia suabejoti tam tikra naujausia Teisingumo Teismo jurisprudencija (ii), nuo kurios šias bylas galima nesunkiai atskirti (iii).

i) Suformuota jurisprudencija, susijusi su „svarba“ ir „reikalingumu“

76. Pagal suformuotą jurisprudenciją tik nacionalinis teismas, kuriame iškelta byla ir kuris turi prisiimti atsakomybę už paskesnį teismo sprendimą, atsižvelgdamas į konkrečias bylos aplinkybes, turi nustatyti prejudicinio sprendimo *reikalingumą*, kad galėtų priimti sprendimą, ir

30 1980 m. kovo 11 d. Sprendimas *Foglia* (104/79, EU:C:1980:73) ir 1981 m. gruodžio 16 d. Sprendimas *Foglia* (244/80, EU:C:1981:302).

Teisingumo Teismui pateikiamų klausimų *svarbą*. Vadinasi, nacionalinių teismų pateiktiems klausimams taikoma *svarbos prezumpcija* ir Teisingumo Teismas gali atsisakyti priimti sprendimą dėl tokių klausimų, tik jei akivaizdu, kad išaiškinimas visiškai nesusijęs su pagrindinės bylos faktais ar dalyku, jei problema hipotetinė arba Teisingumo Teismui nežinomos faktinės ir teisinės aplinkybės, kurių reikia norint naudingai atsakyti į jam pateiktus klausimus [31].

77. Taigi svarba ir reikalingumas yra dvi to paties medalio pusės: klausimas yra svarbus, jei atsakymas į jį yra reikalingas nacionaliniam teismui, kad jis galėtų priimti sprendimą pagrindinėje byloje, ir atvirkščiai. Teisingumo Teismas nuosekliai konstatuoja, kad pateikti klausimai yra priimtini, kai atsakymas į juos reikalingas tam, kad prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikę teismai „priimtų sprendimą“ jų nagrinėjamose bylose [32]. Tradiciškai tai suprantama kaip reikalavimas, kad iš esmės būtų įvykdytos dvi sąlygos: a) prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiame teisme turi būti *nagrinėjama* byla [33] ir b) tam teismui priimant sprendimą turi būti įmanoma *atsižvelgti* į prejudicinį sprendimą [34].

78. Kalbant apie pirmąją sąlygą neginčijama, kad visose bylose, kuriose pateiktas prašymas priimti prejudicinį sprendimą, galbūt išskyrus bylą C-754/19 [35], prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiame teisme tebevyksta baudžiamasis procesas. Vadinasi, svarbiausias klausimas yra tas, ar yra įvykdyta antroji sąlyga: ar prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas gali *atsižvelgti* į Teisingumo Teismo atsakymą į pateiktą klausimą?

79. Vertinant šių bylų faktines aplinkybes pagal tradicinę Teisingumo Teismo jurisprudenciją akivaizdu, kad atsakymas į minėtą klausimą yra teigiamas. Ši suformuota jurisprudencija rodo, kodėl Lenkijos vyriausybės, Varšuvos apygardos prokuratūros ir Liublino apygardos prokuratūros pateikti prieštaravimai neturi pagrindo.

80. Pirma, turbūt nereikia nė priminti, kad pateiktas prejudicinis klausimas nebūtinai turi turėti tiesioginę reikšmę sprendimui *dėl bylos esmės* priimti. Jurisprudencijoje pilna prejudicinių sprendimų, susijusių su įvairiausiais procesiniais klausimais, pavyzdžių [36]. Iš tiesų ypač gausu jurisprudencijos, susijusios su procesinės autonomijos principo taikymo sritimi ir ribomis, ypač kylančiomis iš poreikio užtikrinti Sąjungos teisės veiksmingumą [37]. Pavyzdžiui, kai kurie Teisingumo Teismo nagrinėti klausimai susiję su nacionaliniams teismams pagal nacionalines taisykles nustatytais procesiniais apribojimais [38] arba proceso epizodais, kuriuos prašymą priimti

31 Žr., be daugelio kitų, 2018 m. gruodžio 1 d. Sprendimą *Wightman ir kt.* (C-621/18, EU:C:2018:999, 26 ir 27 punktai) ir 2019 m. spalio 1 d. Sprendimą *Blaise ir kt.* (C-616/17, EU:C:2019:800, 35 punktas).

32 Žr., be kita ko, 2011 m. vasario 17 d. Sprendimą *Weryński* (C-283/09, EU:C:2011:85, 35 punktas).

33 Žr. 1988 m. balandžio 21 d. Sprendimą *Pardini* (338/85, EU:C:1988:194, 10 ir 11 punktai) ir 1992 m. liepos 16 d. Sprendimą *Lourenço Dias* (C-343/90, EU:C:1992:327, 18 punktas).

34 Žr., be kita ko, 2016 m. rugsėjo 13 d. Sprendimą *Rendón Marín* (C-165/14, EU:C:2016:675, 24 punktas) ir 2018 m. birželio 19 d. Sprendimą *Gnandi* (C-181/16, EU:C:2018:465, 31 punktas).

35 Žr. šios išvados 33–36 punktus.

36 Iš naujesnių žr. 2019 m. sausio 17 d. Sprendimą *Dzivev ir kt.* (C-310/16, EU:C:2019:30) ir 2019 m. gruodžio 19 d. Sprendimą *Deutsche Umwelthilfe* (C-752/18, EU:C:2019:1114).

37 Žr., be daugelio kitų, 2018 m. gruodžio 4 d. Sprendimą *The Minister for Justice and Equality ir Commissioner of the Garda Síochána* (C-378/17, EU:C:2018:979). Konkrečiai šiuo klausimu su daug nuorodų į jurisprudenciją taip pat žr. mano išvadą byloje *An tAire Talmhaíochta Bia agus Mara ir kt.* (C-64/20, EU:C:2021:14, ir nurodyta jurisprudencija).

38 Pavyzdžiui, žr. 2019 m. liepos 29 d. Sprendimą *Torubarov* (C-556/17, EU:C:2019:626).

prejudicinį sprendimą pateikęs teismas turi išnagrinėti prieš priimdamas sprendimą dėl esmės [39]. Kai kurie prejudiciniai klausimai, kaip ir šiose bylose, buvo susiję su tam tikrais nacionalinių taisyklių dėl teismų organizavimo aspektais [40].

81. Iš tiesų šios bylos aiškiai primena Sprendime *A. K. ir kt.* nagrinėtą situaciją. Toje byloje Teisingumo Teismas nustatė, kad prašymas priimti prejudicinį sprendimą yra priimtinas, kai jį pateikęs teismas „siekia išsiaiškinti ne jo nagrinėjamų bylų, kurios pačios susijusios su kitais Sąjungos teisės klausimais, esmę, bet procesinę problemą, kurią jis turi išspręsti *in limine litis*, nes ji susijusi su paties šio teismo jurisdikcija nagrinėti minėtus ginčus“ [41].

82. Taip pat esama bylų, kuriose Teisingumo Teismas per prejudicinio sprendimo procedūrą nagrinėjo nepriklausomumo klausimą atsižvelgdamas į konkrečią teisėjų kolegijos sudėtį. Pavyzdžiui, Sprendime *Ognyanov* Teisingumo Teismas vertino, ar pagal Sąjungos teisę draudžiama tokia nacionalinė norma, pagal kurią reikalaujama, kad teisėjų kolegija nusišalintų nuo bylos dėl to, kad Teisingumo Teismui skirtame prašyme priimti prejudicinį sprendimą ji pateikė išankstinę nuomonę dėl bylos esmės [42].

83. Antra, tai, kad prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas negalės atsakymo, kurį šioje byloje pateiks Teisingumo Teismas, pritaikyti priimdamas *teismo sprendimą* (arba sprendimą dėl bylos esmės), neturi reikšmės.

84. Pagal suformuotą jurisprudenciją prašymas priimti prejudicinį sprendimą yra priimtinas, jei jį pateikęs teismas „tur[i] priimti sprendimą pagal teisminio pobūdžio sprendimui skirtą procesą“ [43]. Tai reiškia, kad iš nacionalinio teismo gautas prašymas priimti prejudicinį sprendimą, kuriuo išimtine tvarka įsikišama į administracinio pobūdžio procedūrą, nėra leidžiamas [44]. Tačiau tai nereiškia, kad sprendimas, kurį pagrindinėje byloje dėl konkretaus aspekto, iškelto pateikiant prejudicinius klausimus, turi priimti prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, turi būti procesą užbaigiantis aktas, juo labiau teismo sprendimas. Teisingumo Teismas nuosekliai konstatuoja, kad klausimai yra priimtini, kai jie susiję su procesiniai aspektais dėl „vis[o] proces[o], kuriam pasibaigus prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas priėmė sprendimą“. Iš tiesų nagrinėjamas reikalavimas turi būti „aiškinamas plačiai, siekiant išvengti situacijos, kai daugelis procesinių klausimų pripažįstami nepriimtinais ir negali būti aiškinami Teisingumo Teismo ir kai šis negali aiškinti visų Sąjungos [proceso] teisės nuostatų, kurias turi taikyti prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas“ [45].

85. Išties netrūksta pavyzdžių, kai Teisingumo Teismo atsakymas, skirtas padėti prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teismui, negalėjo būti pritaikytas priimant teismo sprendimą (ar bet kurį kitą sprendimą dėl esmės). Pavyzdžiui, byloje *VB Pénzügyi Lízing* vienas iš klausimų buvo susijęs su nacionalinių teismų pareiga pateikiant prašymą priimti prejudicinį sprendimą informuoti teisingumo ministrą apie tai [46]. Sprendime *Eurobolt* Teisingumo Teismas

39 Žr., be kita ko, mano išvadą byloje *Asociația „Forumul Judecătorilor din România“ ir kt.* (C-83/19, C-127/19, C-195/19, C-291/19 ir C-355/19, EU:C:2020:746, 92 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija) (toliau – Sprendimas *AFJR*).

40 Visų pirma žr. Sprendimą *A. K. ir kt.*.

41 Ten pat, 99 ir 100 punktai.

42 2016 m. liepos 5 d. sprendimas (C-614/14, EU:C:2016:514).

43 Žr., be kita ko, 2021 m. sausio 28 d. Sprendimą *Spetsializirana prokuratura (Pranešimas apie teises)* (C-649/19, EU:C:2021:75, 34 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija).

44 Pavyzdžiui, žr. 1995 m. spalio 19 d. Sprendimą *Job Centre* (C-111/94, EU:C:1995:340).

45 Žr., be kita ko, 2019 m. vasario 28 d. Sprendimą *Gradbeništvo Korana* (C-579/17, EU:C:2019:162, 35 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija).

46 2010 m. lapkričio 9 d. sprendimas (C-137/08, EU:C:2010:659, 31 ir 32 punktai).

nedvejodamas atsakė į klausimą, ar pagal SESV 267 straipsnį nacionalinis teismas turi teisę kreiptis į Sąjungos institucijas, dalyvavusias rengiant Sąjungos antrinės teisės aktą, kurio galiojimas ginčijamas tame teisme [47]. Sprendime *Salvoni* Teisingumo Teismas pateikė nacionaliniam teismui prašomų Sąjungos teisės normų išaiškinimą, uždraudžiantį minėtam teismui *ex parte* bendrauti su viena iš šalių [48]. Be to, nemažai bylų, susijusių su teisminio bendradarbiavimo srityje priimtų Sąjungos teisės aktų išaiškinimu, Teisingumo Teismas aiškino atitinkamas Sąjungos teisės nuostatas siekdamas padėti prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiems teismams įvykdyti jiems tenkančias užduotis užpildyti šių teisės aktų prieduose pateiktas formas [49].

86. Taigi kartoju, kad yra daug jurisprudencijoje pateiktų atsakymų pavyzdžių, susijusių su įvairiomis procesinėmis, struktūrinėmis arba institucinėmis problemomis, padedančių prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teismui išspręsti prieš priimant galutinį sprendimą dėl bylos esmės, tuo pat metu ar net jį jau priėmus iškylančius klausimus [50].

87. Trečia, situacija, kai, kaip nurodo Lenkijos vyriausybė, pagal nacionalinę teisę prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas neturėtų *įgaliojimų „ištaisyti“* potencialių trūkumų, kuriuos lemia nagrinėjamų nacionalinės proceso teisės normų galimas nesuderinamumas su Sąjungos teise, neturi reikšmės.

88. Viena vertus, tokį argumentą ginčija prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas. 2020 m. rugsėjo 3 d. atsakyme į Teisingumo Teismo klausimą šiuo aspektu jis nurodė, kad, jei Teisingumo Teismas konstatuotų nagrinėjamų nacionalinių taisyklių nesuderinamumą su Sąjungos teise, jam būtų prieinamos trys skirtingos veiksmų kryptys, kad šis nesuderinamumas būtų ištaisytas ar kad būtų bent iš dalies apribotos jo pasekmės. Pirma, pagal Baudžiamojo proceso kodekso 41 straipsnio 1 dalį teisėjas gali prašyti būti nušalinamas nuo bylos. Antra kaip sprendimus nagrinėjamose bylose priimančios teisėjų kolegijos pirmininkė prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusi teisėja galėtų pateikti prašymą savo teismo pirmininkui taikyti Bendrosios kompetencijos teismų santvarkos įstatymo 47b straipsnį, todėl galėtų būti pakeista teisėjų kolegijos sudėtis. Trečia, pagal Baudžiamojo proceso kodekso 37 straipsnį prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas galėtų prašyti *Sąd Najwyższy* (Aukščiausiasis Teismas) skirti bylas nagrinėti kitam to paties lygmens teismui, jei to reikėtų dėl teisingumo interesų.

89. Atsižvelgdamas į tokias skirtingas nuomones ir vėl turiu priminti, kad būtent prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas apibrėžia bylai reikšmingas faktines ir teisines aplinkybes. Teisingumo Teismas yra ne kartą pabrėžęs, kad nagrinėdamas prašymą priimti prejudicinį sprendimą jis neturi aiškinti nacionalinės teisės nuostatų ir nuspręsti, ar prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo pateiktas tokių nuostatų aiškinimas yra teisingas, nes toks aiškinimas iš tiesų priklauso išimtinei prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusių teismų kompetencijai [51]. Taigi Teisingumo Teismui nepriklauso spręsti dėl nacionalinės teisės turinio teisingumo ar išaiškinimo.

47 2019 m. liepos 3 d. sprendimas (C-644/17, EU:C:2019:555, 27 punktas).

48 2019 m. rugsėjo 4 d. sprendimas (C-347/18, EU:C:2019:661).

49 Pavyzdžiui, žr., be kita ko, 2017 m. kovo 2 d. Sprendimą *Henderson* (C-354/15, EU:C:2017:157) ir 2019 m. spalio 24 d. Sprendimą *Gavanozov* (C-324/17, EU:C:2019:892).

50 Pavyzdžiui, be daugelio kitų, žr. 1997 m. kovo 20 d. Sprendimą *Hayes* (C-323/95, EU:C:1997:169) (dėl bylinėjimosi išlaidoms padengti skirto užstato, kurio reikalaujama pagal nacionalinę teisę, kad bylą būtų galima nagrinėti iš esmės); 2013 m. birželio 27 d. Sprendimą *Agrokonsulting-04* (C-93/12, EU:C:2013:432) (preliminarus išimtinės jurisdikcijos klausimas valstybėje narėje, kuris turi būti išspręstas tam, kad bylą būtų galima nagrinėti iš esmės).

51 Iš naujesnių žr. 2019 m. liepos 3 d. Sprendimą *UniCredit Leasing* (C-242/18, EU:C:2019:558, 46 ir 47 punktai) ir 2020 m. lapkričio 25 d. Sprendimą *Sociálna poisťovňa* (C-799/19, EU:C:2020:960, 44 ir 45 punktai).

90. Kita vertus, bet kuriuo atveju Teisingumo Teismas nuosekliai vertina reikalingumo reikalavimą *neatsižvelgdamas į* tai, kokios teisinės priemonės yra galimos *nacionalinėje teisėje* potencialiam nacionalinės teisės nesuderinamumui su Sąjungos teise ištaisyti. Pagal suformuotą jurisprudenciją „su [Sąjungos] teisės pagrindą sudarančiais reikalavimais nesuderinama bet kokia nacionalinės teisės sistemos nuostata ar bet kokia įstatymų leidybos, administracinė ar teisminė praktika, galinti susilpninti Sąjungos teisės veiksmingumą ir atimanti iš turinčio jurisdikciją taikyti šią teisę nacionalinio teismo galią daryti viską, kas ją taikant reikalinga, kad nebūtų taikomos nacionalinės teisės aktų nuostatos, galinčios sudaryti net laikiną kliūtį visapusiškam tiesiogiai taikomų Sąjungos teisės normų veiksmingumui“ [52].

91. Lenkijos vyriausybės iškeltų argumentų neįmanoma suderinti su suformuota Teisingumo Teismo jurisprudencija, susijusia su tiesioginiu veikimu ir viršenybe. Jei nacionaliniams teismams tenkantys įpareigojimai laikytis Sąjungos teisės apimtų tik tai, kas jiems aiškiai leidžiama daryti pagal nacionalinę teisę, tai Sąjungos teisės beveik ir nebūtų. Jei prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiame teisme kyla Sąjungos teisės problema, šis teismas privalo daryti viską, kas įmanoma, kad pašalintų (galimą) nesuderinamumą ir kuo greičiau užtikrintų atitiktį. Šiuo tikslu prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas gali aiškinti nacionalines taisykles laikydamasis Sąjungos teisės arba atitinkamu atveju netaikyti nacionalinių nuostatų, kurios neleidžia jam užtikrinti atitikties [53]. Tai, kad problemą hipotetiškai galėtų vėliau išspręsti – bent jau kaip nurodyta nacionalinėje teisėje – kitas teismas (arba kita teisėjų kolegija), nėra pagrįstas prieštaravimas, juo labiau pagal Sąjungos teisę.

92. Vadinasi, dėl to, kad, kaip nurodo Lenkijos vyriausybė, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas gali neturėti galimybės imtis kokių nors konkrečių veiksmų galimam nacionalinių taisyklių nesuderinamumui su Sąjungos teise (net jei jis būtų patvirtintas, nors, mano nuomone, taip nėra) ištaisyti, pateiktas prejudicinis klausimas vis vien nebūtų nepriimtinas. Galiausiai prašymais priimti prejudicinį sprendimą siekiama išsiaiškinti nacionaliniams teismams iš Sąjungos teisės kylančius įpareigojimus ir teises, todėl klausimas, ar viena arba kelios nacionalinės proceso teisės normos yra suderinamos su Sąjungos teise, tampa svarbiausiu *klausimu dėl bylos esmės*. Tai nėra priimtinumo klausimas.

93. Šie principai buvo dar kartą patvirtinti Sprendime *A. K. ir kt*. Teisingumo Teismas jame aiškiai nurodė: „aplinkybė, jog pagal nacionalines nuostatas <…> reikalaujama nutraukti tokias bylas, kaip pagrindinės, nesant prašymus priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo sprendimo dėl pagrindinių bylų nutraukimo ar dėl pagrindo priimti jose sprendimą nebuvimo, iš principo negali paskatinti Teisingumo Teismo padaryti išvadą, kad jis nebeturi pagrindo priimti sprendimą dėl jam pateiktų prejudicinių klausimų“ [54]. Teisingumo Teismas priminė plačią nacionalinių teismų diskreciją pateikiant prašymą priimti prejudicinį sprendimą ir konstatavo, kad „nacionalinės teisės norma negali būti kliūtis nacionaliniam teismui, atsižvelgiant į aplinkybes, pasinaudoti minėta diskrecija arba įvykdyti šią pareigą“ [55].

[52] Pavyzdžiui, žr. 1978 m. kovo 9 d. Sprendimą *Simmenthal* (106/77, EU:C:1978:49, 22 ir 23 punktai) ir 2010 m. rugsėjo 8 d. Sprendimą *Winner Wetten* (C-409/06, EU:C:2010:503, 56 ir 57 punktai).

[53] Su papildomomis nuorodomis žr. 2019 m. birželio 24 d. Sprendimą *Popławski* (C-573/17, EU:C:2019:530, 50 ir paskesni punktai).

[54] Sprendimo *A. K. ir kt*. 102 punktas.

[55] Ten pat, 103 punktas. Ta pati logika buvo neseniai dar kartą patvirtinta 2021 m. kovo 2 d. Sprendime *A.B. ir kt. (Teisėjų skyrimas į Aukščiausiąjį Teismą – skundai)* (C-824/18, EU:C:2021:153). Iš tiesų toje byloje prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo situacija taip pat buvo tokia, kad jis faktiškai neturėjo jurisdikcijos imtis veiksmų *pagal nacionalinę teisę*, kad užtikrintų atitiktį ESS 19 straipsnio 1 daliai.

94. Ketvirta, tai, kad asmenys, kuriems prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiame teisme iškelta baudžiamoji byla, *neginčijo* nagrinėjamų nacionalinių taisyklių suderinamumo su Sąjungos teise, neturi poveikio nei klausimo svarbai, nei jo priimtinumui. Neginčijama, jog tai, kad pagrindinės bylos šalys nacionaliniame teisme neiškėlė Sąjungos teisės klausimo, nedraudžia šiam teismui pateikti šį klausimą Teisingumo Teismui. SESV 267 straipsnis apima ne tik tuos atvejus, kai viena ar kita pagrindinės bylos šalis ėmėsi iniciatyvos iškelti Sąjungos teisės aiškinimo ar galiojimo klausimą, bet ir atvejus, kai prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas šio pobūdžio klausimą iškelia savo iniciatyva [56]. Tai yra dar svarbiau tada, kai kyla rimtų abejonių dėl bylą nagrinėjančios teisėjų kolegijos tinkamos sudėties [57].

95. Šiose bylose nagrinėjami atvejai taip pat nėra „išgalvoti“, panašūs į nagrinėtuosius bylose *Foglia* [58]. Neginčijama, kad prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiame teisme nagrinėjamose baudžiamosiose bylose kilo tikri ginčai. Nė viena aplinkybė nerodo, kad šalys būtų dirbtinai sukurpusios šias bylas, kad gautų Teisingumo Teismo išaiškinimą dėl tam tikrų Sąjungos teisės nuostatų [59].

96. Galiausiai, penkta, vertinant preliminariai, man atrodo, kad šiose bylose yra visi komponentai, kurių reikalaujama, kad būtų taikytina ESS 19 straipsnio 1 dalis.

97. Pirma, šiose bylose iškelti klausimai tikrai nėra nei mažareikšmiai, nei šalutiniai pagrindinėse bylose nagrinėjamų atvejų ar nacionalinės teisės sistemos atžvilgiu apskritai. Kadangi iškeltas klausimas dėl tinkamos teisėjų kolegijos sudėties siejamas ne vien su pagrindinėmis bylomis ir kyla iš visuotinai taikomų nacionalinės teisės aktų, Teisingumo Teismo atsakymas į pateiktą klausimą gali turėti reikšmingą poveikį daugeliui kitų bylų.

98. Kalbant apie pagrindinėje byloje iškilusios problemos pobūdį, pažymėtina, kad Sprendime *Simpson* Teisingumo Teismas pabrėžė: „teisės kreiptis į pagal įstatymą įsteigtą nepriklausomą ir nešališką teismą užtikrinimo garantijos, būtent tos, kuriomis remiantis apibrėžiama teismo sąvoka ir sudėtis, yra *kertinis teisės į teisingą bylos nagrinėjimą akmuo*. Ši teisė reiškia, kad *kiekvienas teismas privalo patikrinti*, ar jo sudėtis atitinka tokio teismo apibrėžtį, kai šiuo klausimu kyla rimtų abejonių. Tokį patikrinimą būtina atlikti, kad teisės subjektai demokratinėje visuomenėje pasitikėtų teismais. Šiuo požiūriu tokia kontrolė yra esminis reikalavimas, kurio laikymasis priskirtinas viešosios tvarkos sričiai ir *turi būti tikrinamas „ex officio“* [60]. Taigi, jeigu prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teismui tikrai kyla abejonių dėl teisėtos jo sudėties, jis gali ir turėtų iškelti tokį klausimą dar prieš vertindamas savo nagrinėjamų bylų esmę.

99. Be to, kaip galima spręsti iš šių bylų konteksto, taip pat iš kitų bylų, susijusių su ta pačia valstybe nare, kurių pastaruoju metu Teisingumo Teisme ėmė daugėti, mažai tikėtina, kad nagrinėjamoje teisės sistemoje būtų prieinami tinkami savitaisos mechanizmai, kuriuos pasitelkus būtų galima išspręsti prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo iškeltą problemą. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo nustatyta problema nėra tik vienas nesėkmingas nutikimas tinkamai veikiančioje sistemoje.

[56] Žr., be kita ko, 1981 m. birželio 16 d. Sprendimą *Salonia* (126/80, EU:C:1981:136, 5–7 punktai). Iš naujesnių žr. 2017 m. vasario 1 d. Sprendimą *Tolley* (C-430/15, EU:C:2017:74, 30–33 punktai).

[57] Šiuo klausimu žr. 2020 m. kovo 26 d. Sprendimą (peržiūra) *Simpson ir HG / Taryba ir Komisija* (C-542/18 RX-II ir C-543/18 RX-II, EU:C:2020:232, 57 ir 58 punktai).

[58] Žr. šios išvados 30 išnašą.

[59] Pavyzdžiui, žr. 2016 m. liepos 5 d. Sprendimą *Ognyanov* (C-614/14, EU:C:2016:514, visų pirma 12 ir 26 punktai).

[60] 2020 m. kovo 26 d. Sprendimas (peržiūra) *Simpson ir HG / Taryba ir Komisija* (C-542/18 RX-II ir C-543/18 RX-II, EU:C:2020:232, 57 punktas). Išskirta mano.

100. Apibendrinant man atrodo, kad, atsižvelgiant į suformuotą Teisingumo Teismo jurisprudenciją, pirmasis prejudicinis klausimas yra priimtinas. Šiuo klausimu jį pateikęs teismas siekia sužinoti, kaip tinkamai aiškinti ESS 19 straipsnio 1 dalį, nuostatą, kuri akivaizdžiai taikytina šiose bylose, kad būtų išspręsta procesinė problema ir pagrindinės bylos galėtų būti išnagrinėtos laikantis Sąjungos teisės.

101. Argumentai, susiję su nurodoma pateikto klausimo svarbos ar reikalingumo stoka, atsižvelgiant į tradicinę Teisingumo Teismo jurisprudenciją, neįtikina. Neseniai priimti Teisingumo Teismo sprendimai, susiję būtent su nacionalinių teismų nepriklausomumu ir tokių klausimų priimtinumu, nekeičia šios išvados.

ii) Naujausia jurisprudencija: Sprendimas „Miasto Łowicz“ ir juo grindžiami paskesni sprendimai

102. Sprendime *Miasto Łowicz*[61] Teisingumo Teismo buvo klausiama, ar naujoji Lenkijos teisėjams taikoma drausmės bylų sistema atitinka teismų nepriklausomumo reikalavimus pagal ESS 19 straipsnio 1 dalies antrą pastraipą. Vis dėlto Teisingumo Teismas nenagrinėjo pateiktų klausimų esmės, nes pripažino, kad prašymai priimti prejudicinį sprendimą yra nepriimtini.

103. Padarydamas tokią išvadą, Teisingumo Teismas pirmiausia pabrėžė, kad nustatant „reikalingumą“, kaip tai suprantama pagal SESV 267 straipsnį, tarp prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo nagrinėjamo ginčo ir Sąjungos teisės nuostatų, kurias prašoma išaiškinti, turi būti *ryšys*, „kad šis išaiškinimas atitiktų objektyvų sprendimo, kurį turi priimti prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, priėmimo poreikį“[62]. Teisingumo Teismas nurodė kelias situacijas, kai pateikti klausimai atitinka tokią sąlygą. Teisingumo Teismas pateikė „tam tikros rūšies situacijų“ taksonomiją, kai prašymas priimti prejudicinį sprendimą turi pakankamą ryšį, kuris užtikrina jo svarbą pagal SESV 267 straipsnį. Toks ryšys yra, kai: i) ginčas *iš esmės* susijęs su Sąjungos teise;[63] ii) klausimas susijęs su *procedūrinio pobūdžio Sąjungos teisės nuostatų*, kurios gali būti taikytinos, išaiškinimu[64] arba iii) atrodo, kad Teisingumo Teismui atsakius į šiuos klausimus prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teismui būtų pateiktas toks Sąjungos teisės išaiškinimas, kuris leistų jam išspręsti *procesinius nacionalinės teisės klausimus* ir paskui išnagrinėti jam pateiktą bylą iš esmės[65].

104. Tada Teisingumo Teismas konstatavo, kad nagrinėjamose bylose tokio ryšio neįmanoma nustatyti, nes jos nebuvo priskiriamos nė vienai iš pirmiau nurodytų situacijų. Iš tiesų Teisingumo Teismas konstatavo, kad bet koks pateiktinas atsakymas neturėtų jokios įtakos prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusių teismų tebenagrinėjamoms byloms.

105. Mano nuomone, Teisingumo Teismo išvados byloje *Miasto Łowicz* nekelia nuostabos.

106. Pirma, nemanau, kad minėtu sprendimu apribojami iš ankstesnės jurisprudencijos kylantys principai ar nukrypstama nuo jų. Mano nuomone, jis plačiai atspindi tos jurisprudencijos esmę: poreikį užtikrinti, kad prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas pagrindinėje byloje galėtų *atsižvelgti* į atsakymus, kurių prašoma Teisingumo Teismo. Kaip aiškiai nurodė

61 Sprendimas *Miasto Łowicz*.

62 Ten pat, 48 punktas.

63 Ten pat, 49 punktas, kuriame daroma nuoroda į 2018 m. vasario 27 d. Sprendimą *Associação Sindical dos Juízes Portugueses* (C-64/16, EU:C:2018:117).

64 Ten pat, 50 punktas, kuriame daroma nuoroda į 2011 m. vasario 17 d. Sprendimą *Weryński* (C-283/09, EU:C:2011:85, 41 ir 42 punktai).

65 Ten pat, 51 punktas, kuriame daroma nuoroda į Sprendimą *A. K. ir kt.*.

Teisingumo Teismas, poveikis tokiai bylai gali būti susijęs su jos procesiniais arba materialiniais aspektais. Vis dėlto vienokiu ar kitokiu atveju toks poveikis turi būti konkretus ir numatomas, jis negali būti hipotetinis, teorinis ar tik spėjamas.

107. Antra, iš tradicinės Teisingumo Teismo jurisprudencijos kylančių principų taikymas konkrečioms situacijoms, nagrinėtoms byloje *Miasto Łowicz*, taip pat atrodo pagrįstas. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusių teismų nagrinėtos aplinkybės buvo akivaizdžiai nesusijusios su šių teismų iškeltu gana bendru klausimu[66]. Nebuvo aišku, taip pat atsižvelgiant į nutartyse dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą pateiktą ribotą informaciją[67], kokį realų procesinį ar materialinį poveikį Teisingumo Teismo išvados dėl Lenkijos teisėjams taikomos naujosios drausminės tvarkos suderinamumo galėtų turėti pagrindinėse bylose. Tos bylos buvo susijusios su kitais klausimais[68].

108. Trečia, priešingai, nei teigia kai kurie autoriai[69], nemanau, kad toks reikalavimas dėl bent bazinės tiesioginės svarbos sprendimui, kurį pagrindinėje byloje turi priimti prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, nukrypsta nuo tradicinės Teisingumo Teismo jurisprudencijos. Įtariu, kad dalis problemos gali būti tik optinės iliuzijos pasekmė. Dar prieš Teisingumo Teismui patvirtinant, kad tiesiogiai iš ESS 19 straipsnio 1 dalies kyla atskiras įpareigojimas, tam, kad būtų priskirta Teisingumo Teismo jurisdikcijai, byla turėjo patekti į Sąjungos teisės taikymo sritį, suprantamą tradiciškai. Dėl tokio reikalavimo buvo automatiškai ribojama galimų užduoti klausimų įvairovė, nes reikėjo tam tikros pastebimos sąsajos su Sąjungos teisės akto nuostata ar bent platesnio nesuderinamumo su vienu iš Sąjungos teisėje numatytų laisvių ar principų[70]. Vertinant pagal tokį supratimą (kuris yra natūraliai siauresnis), svarbos ir reikalingumo klausimas dažnai nekildavo arba atrodydavo pernelyg apsunkinantis.

109. Vis dėlto nuo tada, kai ESS 19 straipsnio 1 dalies antra pastraipa nebebuvo apribota reikalavimu, kad pagrindinė byla patektų į Sąjungos teisės taikymo sritį, suprantamą tradiciškai, antrasis (siauresnis, materialinis) kelias faktiškai buvo panaikintas. Dabar įsitvirtinęs pirmasis – reikalingumo ir (arba) svarbos – klausimas, kuris visada buvo, tačiau kuriam iš tikrųjų niekas neskyrė daug dėmesio, ir dėl gana suprantamos priežasties: intuityviai dėmesys paprastai krypsta į siauresnį, o ne platesnį klausimą. Vis dėlto dabar, kai faktiškai tai yra vienintelis klausimas, jį galima būtų laikyti nauju arba griežtesniu apribojimu vien todėl, kad jis yra vienintelis likęs.

110. Teisingumo Teismas Sprendime *Miasto Łowicz* išreikštą poziciją vėliau taikė byloje *Prokuratura Rejonowa w Słubicach*[71], su kuria susijusi nacionalinė byla ir klausimai buvo gana panašūs į byloje *Miasto Łowicz* iškeltus klausimus. Vis dėlto bylose *Maler*[72] ir *Land Hessen*[73] kyla šiek tiek kitokių klausimų, susijusių su priimtinumu ar jurisdikcija.

66 Plačiau šiuo klausimu žr. mano išvadą byloje *Statul Român – Ministerul Finanțelor Publice* (C-397/19, EU:C:2020:747, 33 ir 34 punktai).

67 Generalinio advokato E. Tanchev išvada sujungtose bylose *Miasto Łowicz ir Prokurator Generalny* (C-558/18 ir C-563/18, EU:C:2019:775, 115–126 punktai).

68 Sprendimo *Miasto Łowicz* 45–53 punktai.

69 Pavyzdžiui, žr. S. Platon, „Court of Justice Preliminary references and rule of law: Another case of mixed signals from the Court of Justice regarding the independence of national courts: *Miasto Lowicz*“, *Common Market Law Review*, vol 57, Issue 6, 2020, p. 1843–1866.

70 Žr. išsamesnį aptarimą mano išvadoje byloje *TÜV Rheinland LGA Products ir Allianz IARD* (C-581/18, EU:C:2020:77) – dėl Sąjungos teisės taikymo srities labiau tradicinėse bylose dėl laisvo judėjimo, ir mano išvadą byloje *Ispas* (C-298/16, EU:C:2017:650) – dėl Sąjungos teisės taikymo srities, kaip tai suprantama pagal Chartijos 51 straipsnio 1 dalį.

71 2020 m. spalio 6 d. nutartis (C-623/18, EU:C:2020:800).

72 2020 m. liepos 2 d. nutartis (C-256/19, EU:C:2020:523).

73 2020 m. liepos 9 d. Sprendimas (C-272/19, EU:C:2020:535).

111. Byloje *Maler* prašymas priimti prejudicinį sprendimą buvo pateiktas todėl, kad *Verwaltungsgericht Wien* (Vienos administracinis teismas, Austrija) išsiskyrė prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo (posėdžiavusio kaip vienas teisėjas) ir šio teismo pirmininko nuomonės. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas laikėsi nuomonės, kad dėl vienos konkrečios bylos priskyrimo remiantis šio teismo vidaus taisyklėmis, kuriomis reglamentuojamas bylų paskirstymas, kilo problemų pagal *Bundes-Verfassungsgesetz* (Austrijos Federalinis Konstitucinis Įstatymas) 83 straipsnį, pagal kurį, be kita ko, niekas negali būti atleistas nuo pagal įstatymą įsteigto teismo jurisdikcijos. Dėl nurodomo prieštaravimo pagal įstatymą įsteigto teismo principui prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas taip pat išreiškė abejonių dėl to, ar jis galėtų būti laikomas „pakankamai nepriklausomu“, kad nagrinėtų bylą pagal Europos žmogaus teisių konvencijos (EŽTK) 6 straipsnyje, ESS 19 straipsnio 1 dalyje ir Chartijos 47 straipsnyje nustatytus standartus.

112. Taikydamas Sprendimą *Miasto Łowicz*, Teisingumo Teismas pripažino nepriimtinu visą prašymą priimti prejudicinį sprendimą, nurodydamas, kad byla iš esmės neturi jokio ryšio su ESS 19 straipsnio 1 dalies antra pastraipa ir kad prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas negalėjo iš Teisingumo Teismo atsakymo gauti Sąjungos teisės išaiškinimo, kuris leistų jam išspręsti jo nagrinėjamus klausimus [74].

113. Galbūt šiomis aplinkybėmis vertėtų paminėti du papildomus aspektus. Pirma, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo iškelta problema buvo gana techninė, susijusi su sritimi, kurioje įmanomi keli galimi požiūriai. Išties mažai tikėtina, kad kas teigtų, jog pagal Sąjungos teisę yra tik vienas konkretus būdas, kaip bylos gali būti paskirstytos teisme, kad būtų užtikrintas teisės į pagal įstatymą įsteigtą teismą arba plačiau – teisės į teisingą bylos nagrinėjimą paisymas. Antra, ir turbūt tai yra dar svarbiau, nutartyje dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą nebuvo nurodyti jokie aspektai, kurie atskirai arba kartu galėtų leisti kaip nors suabejoti dalyvaujančių teisminių institucijų nepriklausomumu ir nešališkumu ar bendra teismų sistemos būkle. Teisingumo Teismui toje byloje nebuvo nurodytos jokios struktūrinės, sisteminės ar kitokios su teisinės valstybės principu susijusios problemos. Priešingai, bylos faktinės aplinkybės rodė, kad nacionalinėje sistemoje iš tiesų buvo tam tikrų būdų ištaisyti nurodomą teisės pažeidimą, jei jis būtų padarytas. Iš tiesų prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas netgi pasinaudojo vienu iš šių būdų, bet, regis, galutinis rezultatas jo netenkino [75].

114. Tokiomis aplinkybėmis prašymo priimti prejudicinį sprendimą nenagrinėjimas iš esmės gali būti laikomas atitinkančiu suformuotą jurisprudenciją, pagal kurią, jei nėra jokios tai paneigiančios informacijos, Teisingumo Teismas neturi spręsti, kad nacionalinės nuostatos, kuriomis užtikrinamas teismų nepriklausomumas ir nešališkumas, gali būti taikomos pažeidžiant nacionalinės teisės sistemoje nustatytus principus arba teisinės valstybės principus [76]. Kalbant paprasčiau, nebuvo nustatyta jokia rimta problema, galimai grindžiama ESS 19 straipsnio 1 dalimi, kuri galėtų rodyti, kad nagrinėjama nacionalinės teisės sistema negali „išsitaisyti pati“.

115. Galiausiai byloje *Land Hessen* prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas uždavė Teisingumo Teismui klausimą dėl savo statuso kaip „teismo“, kaip jis suprantamas pagal SESV 267 straipsnį, aiškinamą atsižvelgiant į Chartijos 47 straipsnį. Teisingumo Teismas pažymėjo, kad, pateikdamas tokį klausimą, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš esmės prašo Sąjungos teismo tikrinti jo prašymo priimti prejudicinį sprendimą priimtinumą. Iš tiesų, jei buvimas „teismu“, kaip tai suprantama pagal SESV 267 straipsnį, yra

74 Nutarties *Maler* 46–48 punktai.

75 Ten pat, žr. 7–27 punktus, visų pirma 16 punktą.

76 Žr. dar 1999 m. vasario 4 d. Sprendimą *Köllensperger ir Atzwanger* (C-103/97, EU:C:1999:52, 24 punktas).

prašymo priimti prejudicinį sprendimą priimtinumo sąlyga, šios sąlygos įvykdymas gali būti laikomas būtinu, kad Teisingumo Teismas išaiškintų kitame nacionalinio teismo iškeltame klausime nurodytą Sąjungos teisės nuostatą.

116. Teisingumo Teismas išsamiai išanalizavo prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo susirūpinimą dėl priimtinumo ir konstatavo, kad ši institucija atitiko SESV 267 straipsnio reikalavimus[77]. Vis dėlto Teisingumo Teismas užbaigė priimtinumo nagrinėjimą konstatuodamas, kad „ši išvada neturi įtakos antrojo prejudicinio klausimo, kuris yra nepriimtinas, priimtinumo nagrinėjimui. Iš tiesų, kadangi šis klausimas susijęs su paties SESV 267 straipsnio aiškinimu, o šis straipsnis nėra svarbus sprendimui pagrindinėje byloje priimti, šiame klausime prašomas išaiškinimas nėra objektyviai reikalingas sprendimui, kurį turi priimti prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas“[78].

117. Pozicija, kurios Teisingumo Teismas laikėsi tame sprendime, ir kai kurių jo ištraukų formuluotės bent iš pirmo žvilgsnio gali atrodyti įdomiai. Vis dėlto, išnagrinėjus atidžiau, tokią jo poziciją būtų galima suprasti taip, kaip nurodyta toliau.

118. Teisingumo Teismas tiesiog norėjo pasakyti, kad kilus klausimų dėl to, ar yra įvykdytos SESV 267 straipsnyje nustatytos prašymų priimti prejudicinį sprendimą priimtinumo sąlygos, gana akivaizdu, kad šių klausimų nagrinėjimas siejamas su prašymo priimti prejudicinį sprendimą *priimtinumu*, o ne su jo esme. Taigi, jei kyla abejonių dėl to, ar prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusi institucija yra „teismas“ pagal SESV 267 straipsnį (todėl, kad ji tariamai nėra visiškai nepriklausoma, kaip buvo byloje *Land Hessen*, ar dėl bet kurios kitos priežasties), ši problema yra pirminis procedūros klausimas, nesvarbu, ar jis buvo pateiktas Teisingumo Teismui siejant su priimtinumu, ar įtrauktas į konkretų prejudicinį klausimą[79].

119. Žinoma, Teisingumo Teismo pozicija šiuo klausimu metams bėgant nebuvo visiškai nuosekli. Teisminis prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusios institucijos pobūdis buvo vertinamas ir analizuojant Teisingumo Teismo jurisdikciją[80], ir prašymo priimti prejudicinį sprendimą priimtinumą[81]. Be to, priešingai nei byloje *Land Hessen*, Teisingumo Teismas kai kuriose bylose atsakė į klausimus, susijusius su sąvoka „teismas“, kaip ji suprantama pagal SESV 267 straipsnį, ir ar prašymą byloje pateikusi nacionalinė institucija galėtų būti laikoma teismu[82].

120. Vis dėlto nemanau, kad reikėtų labai sureikšminti neišvengiamą metams bėgant suformuotos jurisprudencijos heterogeniškumą, nes natūralu, kad ji labai priklauso nuo konkrečios bylos. Aišku, toks siūlymas tikriausiai netenkintų teoriniu požiūriu, bet nemanau, kad jis kelia kokių nors konkrečių problemų. Jei Teisingumo Teismas tikrina prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusios nacionalinės institucijos teisminį pobūdį, tai, ar jis tai daro nagrinėdamas jurisdikciją,

77 Sprendimo *Land Hessen* 42–61 punktai.

78 Ten pat, 62 punktas.

79 Žr. P. Iannuccelli, „L'indépendance du juge national et la recevabilité de la question préjudicielle concernant sa propre qualité de „juridiction“ “, *Il Diritto dell'Unione Europea*, 2021, p. 823–841.

80 Žr., be kita ko, 2015 m. spalio 6 d. Sprendimą *Consorci Sanitari del Maresme* (C-203/14, EU:C:2015:664, 16–31 punktai).

81 Žr., be kita ko, 2020 m. sausio 21 d. Sprendimą *Banco de Santander* (C-274/14, EU:C:2020:17, 51–80 punktai).

82 Žr., be kita ko, 1994 m. balandžio 27 d. Sprendimą *Almelo* (C-393/92, EU:C:1994:171, 21–24 punktai); 2002 m. birželio 4 d. Sprendimą *Lyckeskog* (C-99/00, EU:C:2002:329, 10–19 punktai) ir 2008 m. gruodžio 16 d. Sprendimą *Cartesio* (C-210/06, EU:C:2008:723, 54–63 punktai).

priimtinumą ar (galiausiai) netgi esmę, turi mažai praktinės reikšmės. Nacionalinis teismas gauna prašomą išaiškinimą, ir jeigu Teisingumo Teismas aptinka problemą, prašymas atmetamas dėl procedūrinės priežasties, o pateiktų prejudicinių klausimų esmė nenagrinėjama [83].

121. Taigi nemanau, kad Teisingumo Teismas Sprendime *Land Hessen* nukrypo nuo pirmiau apžvelgtos jurisprudencijos. Bet kuriuo atveju šiose bylose nagrinėjamus atvejus galima nesunkiai atskirti nuo atvejų, nagrinėtų bylose *Miasto Łowicz*, *Maler* ir *Land Hessen*, ir dabar pereisiu prie šio klausimo.

iii) Šios bylos skiriasi nuo pirmiau apibūdintųjų

122. Pirma, priešingai byloje *Miasto Łowitz* nagrinėtai situacijai, į Teisingumo Teismo atsakymą į pirmąjį klausimą iš tiesų galima atsižvelgti, nes jis susijęs su tinkama bylą nagrinėjančios teisėjų kolegijos sudėtimi. Šiuo požiūriu pirmojo klausimo svarba susijusi su poreikiu išspręsti konkrečią ir realią problemą, kuri turi tiesioginį poveikį prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo nagrinėjamai bylai. Šiuo klausimu teisėjų kolegijos pirmininkė gali imtis įvairių veiksmų, kad ištaisytų nesilaikymo situaciją.

123. Remdamasis Sprendime *Miasto Łowicz* nurodyta taksonomija, manau, kad šios bylos neabejotinai priskirtinos *trečiajai kategorijai*: prašymus priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas prašo Teisingumo Teismo atsakymo, kad išspręstų procesinį nacionalinės teisės klausimą ir tada galėtų priimti sprendimą dėl jo nagrinėjamų bylų esmės.

124. Kartu šios bylos priskiriamos ir *antrajai kategorijai*: prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas remiasi Direktyvos 2016/343, Sąjungos teisės akto, kuriame nustatytos procedūrinio pobūdžio taisyklės, kurios, regis, taikytinos pagrindinėse bylose ir *ratione personae*, ir *ratione materiae*, nuostatomis [84].

125. Tokiomis aplinkybėmis ir atsižvelgiant į nurodomus ryšius tarp kai kurių teisėjų, posėdžiaujančių kolegijose, kurios priims sprendimą pagrindinėse bylose, ir teisingumo ministro (generalinio prokuroro) logiška, kad prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teismui gali kilti klausimas, ar nagrinėjamos nacionalinės priemonės suderinamos su Direktyvos 2016/343 nuostatomis. Šios direktyvos 3 straipsnyje nustatytas principas, pagal kurį „valstybės narės užtikrina, kad įtariamieji ir kaltinamieji būtų laikomi nekaltais, kol jų kaltė neįrodyta įstatymų nustatyta tvarka“. Šiuo klausimu reikėtų pažymėti, kad nekaltumo prezumpcija įtvirtinta Chartijos 48 straipsnyje, kuris atitinka EŽTK 6 straipsnio 2 ir 3 dalis, kaip yra akivaizdu iš su Chartija susijusių išaiškinimų [85]. Savo ruožtu Direktyvos 2016/343 6 straipsnyje, kuris atspindi jos 22 konstatuojamąją dalį, iš esmės numatyta, kad pareiga įrodyti įtariamųjų ir kaltinamųjų kaltę tenka kaltintojui ir kad visos abejonės šiuo klausimu turėtų būti vertinamos įtariamųjų ar kaltinamųjų naudai.

126. Vadinasi, tai, ar pagal Direktyvos 2016/343 nuostatas *iš tikrųjų draudžiamos* tokios nacionalinės priemonės kaip nagrinėjamosios šiose bylose, yra klausimas, susijęs su pirmojo prejudicinio klausimo *esme*, o ne jo priimtinumu.

83 Taip pat žr. generalinio advokato N. Wahl išvadą byloje *Gullotta ir Farmacia di Gullotta Davide & C.* (C-497/12, EU:C:2015:168, 15 ir 25 punktai).

84 Kaip nurodyta šios išvados 69–71 punktuose.

85 Pavyzdžiui, žr. 2021 m. vasario 25 d. Sprendimą *Dalli / Komisija* (C-615/19 P, EU:C:2021:133, 223 punktas).

127. Antra, kitaip nei byloje *Maler*, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo iškeltas klausimas susijęs su tam tikrų nacionalinių priemonių suderinamumu su Sąjungos pirminės ir antrinės teisės nuostatomis. Kitaip tariant, šios bylos yra ne vien (išblėsęs) iš esmės nacionalinės teisės sistemai būdingos problemos atspindys. Be to, klausimo esmė susijusi su gana elementariu teismų nešališkumo elementu, o ne vien techniniu klausimu, dėl kurio Sąjungos teisėje nėra suvienodintos pozicijos. Be to, iš pirmo žvilgsnio šios galimos problemos yra gana rimtos ir gali turėti reikšmingą sisteminį poveikį. Galiausiai šiose bylose nagrinėjami atvejai iškelti specifinėmis teisinėmis aplinkybėmis, kurioms esant tokios sistemos gebėjimas „išsitaisyti pačiai“ tikrai nėra akivaizdus.

128. Trečia, byloje *Land Hessen* Teisingumo Teismas pateikė prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo prašomus paaiškinimus. Egzistenciniai („ar esu teismas?“) ir metafiziniai („naudoju SESV 267 straipsnio procedūrą siekdamas patikrinti, ar galiu naudotis šia procedūra“) elementai, kuriais buvo grindžiamas antrasis prejudicinis klausimas, neužkirto Teisingumo Teismui kelio nagrinėti iškeltų klausimų. Teisingumo Teismo *obiter dictum* minėto sprendimo 62 punkte apskritai atlieka pedagoginę funkciją. Jei šiose bylose Teisingumo Teismas konstatuotų, kad prašymai priimti prejudicinį sprendimą yra visi nepriimtini, juos pateikęs teismas negautų jokio išaiškinimo iškeltais klausimais.

129. Taigi naujausia Teisingumo Teismo jurisprudencija tikrai nepaneigia mano išvados dėl pirmojo prejudicinio klausimo priimtinumo ir iš tikrųjų atskleidžia, kodėl atsakymas į šį klausimą yra būtinas prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teismui, kad jis galėtų priimti sprendimą nagrinėjamose bylose.

B. ESS 19 straipsnio 1 dalies pobūdis ir ribos

130. Pirmesnėje šios išvados dalyje siekiau paaiškinti, kodėl manau, kad pagal tradicinę Teisingumo Teismo jurisprudenciją, susijusią su jo jurisdikcija ir prašymų priimti prejudicinį sprendimą priimtinumu, pirmasis prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo klausimas yra priimtinas. Taip pat mėginau susisteminti naujausią Teisingumo Teismo jurisprudenciją, įrodančią, kodėl joje šis tradiciškai atviras požiūris iš tiesų nebuvo pakeistas.

131. Vis dėlto dabar būtina pereiti prie (naujo) „dramblio kambaryje“: ESS 19 straipsnio 1 dalies antros pastraipos. Ne paslaptis, kad įtampa, siejama su priimtinumo vertinimu šiose bylose, o gal ir kitose Teisingumo Teisme neseniai iškeltose arba dar nagrinėjamose bylose, tam tikru mastu kyla dėl „dosnaus“ Teisingumo Teismo požiūrio į ESS 19 straipsnio 1 dalies aiškinimą. Kalbant apie ESS 19 straipsnio 1 dalį pažymėtina, kad, vos atmetus poreikio patekti į Sąjungos teisės „taikymo sritį“, kad būtų taikoma Teisingumo Teismo jurisdikcija, materialines ribas, logiškai kilo nuogąstavimų dėl ESS 19 straipsnio 1 dalies antros pastraipos pernelyg plataus taikymo [86]. Anksčiau ar vėliau netgi gali kilti pagunda vėl nustatyti šias ribas priimtinumo lygmeniu [87].

132. Negalima paneigti, kad pozicija, kurios laikytasi Sprendime *Associação Sindical dos Juízes Portugueses*, apima gana daug: ESS 19 straipsnio 1 dalies taikymo sritis plati ir *ratione materiae* (apima visas Sąjungos teisės reglamentuojamas sritis, neatsižvelgiant į tai, ar individualiu atveju valstybės narės įgyvendina Sąjungos teisę, kaip tai suprantama pagal Chartijos 51 straipsnio 1 dalį), ir *ratione iudicis* (apima kiekvieną nacionalinę instituciją, kuri kaip teismas gali priimti

[86] Kaip jau nurodžiau savo išvados byloje *AFJR* 212 ir paskesniuose punktuose.

[87] Tuo metu pirma minėti autoriai, įspėdami apie tai, tikrai galėjo būti teisūs; žr. šios išvados 108 ir 109 punktus ir 69 išnašą.

sprendimą dėl klausimų, susijusių su Sąjungos teisės taikymu ir aiškinimu). Kaip jau pažymėjau savo išvadoje byloje *AFJR*, tikrai gana sunku rasti nacionalinį teismą, kuris kaip teismas niekada negalėtų priimti sprendimų Sąjungos teisės klausimais [88].

133. Tuo remiantis būtų galima teigti, kad, atsižvelgiant į ESS 19 straipsnio 1 dalies plačią taikymo sritį, reikėtų laikytis siauresnio požiūrio į bylų, dėl kurių pagal šią nuostatą kyla problemų, *priimtinumą*. Tokiu atveju priimtinumo kriterijai neleistų Teisingumo Teismui paskęsti tarp nesuskaičiuojamų prašymų priimti prejudicinį sprendimą, susijusių su pačiais įvairiausiais aspektais, kurie, tam tikro nacionalinio teismo nuomone, galėtų kelti nacionalinių teismų nepriklausomumo problemų.

134. Šioje išvados dalyje paaiškinsiu, kodėl nepritariu tokiam požiūriui. Esu įsitikinęs, kad Teisingumo Teismo pozicija šiuo klausimu, jei tinkamai apibrėžta ir taikoma, yra pagrįsta. Šiuo tikslu reikėtų bendrais bruožais nusakyti tikrąjį ESS 19 straipsnio 1 dalies antros pastraipos pobūdį: tai yra tiesiog išimtinė teisių gynimo priemonė, skirta neeilinėms situacijoms. Vadinasi, kartelė, susijusi su priimtinumu, yra ir turėtų išlikti žema, o materialinė šios nuostatos pažeidimo kartelė – palyginti aukšta (1). Taip ESS 19 straipsnio 1 dalis papildo kitas dvi svarbias Sutarties nuostatas, taip pat atspindinčias teismų nepriklausomumo principą: Chartijos 47 straipsnį ir SESV 267 straipsnį, bet ilgainiui gali apimti ir daugiau (2).

a) ESS 19 straipsnio 1 dalies pobūdis ir aprėptis

135. Pirmiausia reikėtų pabrėžti, kad Teisingumo Teismo pateikiamas šios nuostatos aiškinimas atspindėtas ESS 19 straipsnio 1 dalies tekste, kuriame iš valstybių narių reikalaujama numatyti „teisių gynimo priemones, būtinas užtikrinant veiksmingą teisminę apsaugą *Sąjungos teisei priklausančiose srityse*“. Joje nustatyta pareiga yra plati ir kategoriška. Ji grindžiama sritimi, o ne konkrečiu atveju.

136. Be to, sunku nesutikti, kad turi būti užtikrinamas teismų nepriklausomumo garantijų minimumas iš esmės visiems teismams ir visos jų veiklos atžvilgiu. Absurdiška teigti, kad nacionalinė teismų organizavimo taisyklė nekeltų jokių problemų išimtinai vidaus atvejais ir galėtų kelti problemų kiekvieną kartą, kai būtų taikoma Sąjungos teisės nuostata ar principas. (Ne)priklausomumas siejamas su kontrole, spaudimu ir svertais. Jis yra struktūrinis. Jis turi būti užtikrinamas universaliai. Aišku, asmuo, darantis įtaką teisėjui ar teismui ar netgi juos kontroliuojantis, gali nuspręsti pavieniu atveju nepasinaudoti savo įtaka. Vis dėlto tai tikrai nereikštų, kad šis teisėjas apskritai yra „nepriklausomas“ [89]. Dėl šios priežasties tiesiog nėra jokio „teismų nepriklausomumo Sąjungos teisės taikymo srityje“, kuris skirtųsi nuo „teismų nepriklausomumo išimtinai nacionalinėse bylose“ [90]. Nėra jokio „dalinio“ teismų nepriklausomumo [91].

88 Žr. mano išvados byloje *AFJR* 207 punktą.

89 Įdomu tai, kad gana panašios mintys apie „sektorinį nepriklausomumą“ buvo keliamos po 1989 m. daugelyje komunistinių valstybių kaip tęstinumo priemonė ir būdas teismams pateisinti save, teigiant, kad kai kuriose srityse (pavyzdžiui, „civilinė teisė be politikos“) teisėjai iš tikrųjų (jau) yra nepriklausomi, daugiausia todėl, kad tose srityse ne(be)buvo mėginimų paveikti pavienių bylų baigtį. Žr. puikią ir įdomią apžvalgą anglų k. dėl to, kaip sistema veikė iš tikrųjų (ir kokia klaidinga yra tokia logika, kalbant apie teismų nepriklausomumą), pavyzdžiui, I. Markovits, „Justice in Lüritz: Experiencing Socialist Law in East Germany“, Princeton University Press, 2010.

90 Dėl šio klausimo taip pat žr. mano išvadą byloje *Torubarov* (C-556/17, EU:C:2019:339, 54 ir 55 punktai).

91 Arba „grindžiamo teisės sritimi“: mintį, kad nors kai kurios problemos gali būti siejamos su „politinėmis bylomis“, labiau „techninės Sąjungos teisės srity“, pavyzdžiui, PVM teisė ar aplinkos teisė, vis vien būtų taikomos tinkamai, gali puoselėti tik neturintieji jokio supratimo ar istorinės atminties apie tai, kaip veikia (arba, tiksliau, neveikia) užvaldyta teismų sistema.

137. Be to, proceso pradžioje neretai neįmanoma nustatyti, ar vėliau nepaaiškės, kad per konkretų procesą taikytina Sąjungos teisės nuostata ar principas. Be to, nemažai teismų sprendimų praėjus kuriam laikui po priėmimo dėl vienos ar kitos priežasties gali patekti į Sąjungos „teisminę erdvę“. Tarpusavio pripažinimas ir, savaime suprantama, tarpusavio pasitikėjimas būtų sunkiai įsivaizduojamas, jei nacionalinės valdžios institucijos privalėtų kiekvieną kartą tikrinti, ar kitos valstybės narės teismas buvo „pakankamai nepriklausomas“, kai jos nagrinėja (iš pradžių) išimtinai vidaus atvejį, kuris vėliau kirto sieną (kalbant metaforiškai) ir sukėlė tam tikrų teisinių pasekmių kitoje valstybėje narėje.

138. Vis dėlto minėta problema neapsiriboja horizontaliuoju valstybių narių tarpusavio bendradarbiavimo aspektu [92]. Tokioje sistemoje kaip Europos Sąjunga, kurioje teisė yra pagrindinis integracijos variklis, nepriklausoma teismų sistema (centriniu ir nacionaliniu lygmeniu), galinti užtikrinti tinkamą Sąjungos teisės taikymą, turi pirmaeilę reikšmę. Paprastai kalbant, be nepriklausomų teismų tiesiog nebebūtų tikrosios teisės sistemos. Jei nėra „teisės“, nebegali būti ir integracijos. Siekis kurti „vis glaudesnę Europos tautų sąjungą“ būtų pasmerktas žlugti, jei Europos teismų sistemoje rastųsi teisinės juodosios skylės.

139. Atsižvelgiant į pirmiau išdėstytas priežastis, Europos teismų sistemai gyvybiškai svarbu atkakliai reikalauti minimalių teismų nepriklausomumo ir nešališkumo garantijų visiems ją sudarantiems nariams, *neatsižvelgiant į tai*, ar konkrečiu atveju konkrečiame teisme iš tiesų taikoma Sąjungos teisė.

140. Vis dėlto visi šie struktūriniai argumentai, susiję su „kodėl“, pasako gana nedaug apie „kaip“. Pirma, ar ESS 19 straipsnio 1 dalies taikymo sritis yra *neribota* ir todėl apima kiekvieną potencialią problemą, susijusią su valstybių narių teismų organizavimu, jų procedūromis ir praktika? Kitaip tariant, ar ESS 19 straipsnio 1 dalis tarsi galingas elektroninis mikroskopas gali aptikti net mažiausias daleles, kurios gali (arba negali) paveikti nacionalinės teismų sistemos „sveikatą“?

141. Manau, atsakymas į šį klausimą turi būti neigiamas. ESS 19 straipsnio 1 dalies *materialinė* taikymo sritis dar nenusako *ribos*, kurią peržengus ši nuostata būtų *pažeista*. Jos materialinę taikymo *sritį* „reglamentuoja“ Sąjungos nuostatoje įtvirtinti principai: nacionalinėms priemonėms, patenkančioms į šią sritį, gali būti taikomas suderinamumo su iš jos kylančiais principais vertinimas. Minėta riba yra *kriterijus*, naudotinas tokiam vertinimui atlikti.

142. Toks teiginys turi būti patikslintas tam tikrais aspektais.

143. Pirma, koks iš tikrųjų yra ESS 19 straipsnio 1 dalies antros pastraipos galimo pažeidimo *kriterijus*? ESS 19 straipsnio 1 dalies tekste valstybėms narėms nustatytas įpareigojimas, taigi ir tai, kada toks įpareigojimas nevykdomas. Valstybės narės pažeidžia šią nuostatą, tik jei jos nenumato „teisių gynimo priemon[ių], būtin[ų] užtikrinant veiksmingą teisminę apsaugą“.

144. Taigi pritariu generaliniam advokatui E. Tanchev, kad ESS 19 straipsnio 1 dalis yra nuostata, daugiausia susijusi su struktūrinėmis ir sisteminėmis nacionalinių teisės sistemų problemomis [93]. Šios problemos, neatsižvelgiant į tai, ar jų kyla dėl nacionalinės teisės aktų leidėjo, ar dėl vykdomosios valdžios veiksmų, ar dėl teismų praktikos, gali suteikti pagrindą suabejoti valstybės

[92] Šiomis aplinkybėmis visų prima žr. 2018 m. liepos 25 d. Sprendimą *Minister for Justice and Equality (Teisingumo sistemos trūkumai)* (C-216/18 PPU, EU:C:2018:586) ir 2020 m. gruodžio 17 d. Sprendimą *Openbaar Ministerie (Išduodančiosios teisminės institucijos nepriklausomumas)* (C-354/20 PPU ir C-412/20 PPU, EU:C:2020:1033).

[93] Žr. visų pirma generalinio advokato E. Tanchev išvadą byloje *Komisija / Lenkija (Bendrosios kompetencijos teismų nepriklausomumas)* (C-192/18, EU:C:2019:529, 115 punktas) ir sujungtose bylose *Miasto Łowicz ir Prokurator Generalny* (C-558/18 ir C-563/18, EU:C:2019:775, 125 punktas).

narės gebėjimu užtikrinti veiksmingą privačių asmenų teisminę gynybą. Kitaip tariant, pagal ESS 19 straipsnio 1 dalį svarbu tai, ar valstybės narės teismų sistema atitinka teisinės valstybės principą kaip vieną iš pamatinių Sąjungos vertybių, taip pat įtvirtintą ESS 2 straipsnyje.

145. Manau, kad Teisingumo Teismas iki šiol nėra nei aiškiai tokiam teiginiui pritaręs, nei aiškiai jo paneigęs. Iš tiesų Teisingumo Teismas nėra išsamiau analizavęs šio aspekto, nes tai nebuvo būtina tam, kad jis priimtų sprendimą nagrinėtose bylose.

146. Antra, jei taip iš tikrųjų būtų, tada *priimtinumo* kartelė ESS 19 straipsnio 1 dalies atžvilgiu nėra ir neturėtų būti užkelta aukščiau, nei įprasta. Šiuo klausimu pakanka šios išvados pirmesniame skyriuje išsamiai jau apžvelgtos tradicinės jurisprudencijos ir pozicijos dėl priimtinumo. ESS 19 straipsnio 1 dalies antroje pastraipoje jau ir taip įtvirtinta gana aukšta *materialinė* šios nuostatos pažeidimo kartelė.

147. ESS 19 straipsnio 1 dalyje numatyta išimtinė teisių gynimo priemonė, skirta neeilinėms situacijoms. Ja nesiekiama išgaudyti visų galimų problemų, kylančių nacionalinėje teismų sistemoje, – ja siekiama apimti tik tam tikro rimtumo ir (arba) sisteminio pobūdžio problemas, kurioms vidaus teisės sistemoje negali būti pasiūlytos tinkamos teisių gynimo priemonės.

148. Kalbėdamas apie *rimtumą ir sisteminį pobūdį*, turiu omenyje ne tai, kad ši nuostata pažeidžiama tik tuo atveju, jei problema kyla daugelyje bylų ar jei ji turi poveikį didelėms nacionalinės teismų sistemos dalims. Kaip tik svarbiausia tai, ar (vienkartinė arba pasikartojanti) problema, į kurią atkreiptas Teisingumo Teismo dėmesys, gali kelti pavojų tinkamam nacionalinės teismų sistemos veikimui, o taip būtų sukelta grėsmė nagrinėjamos valstybės narės gebėjimui užtikrinti pakankamas teisių gynimo priemones privatiems asmenims.

149. Vertinant šiuo požiūriu, nacionalinėse teismų sistemose netrūksta situacijų, kurios gali būti susijusios su pavienėmis klaidomis ar netgi pasikartojančiomis, vadinasi, struktūrinėmis klaidomis, bet jos vis dėlto dar neperžengia ESS 19 straipsnio 1 dalies kartelės. Tai gali būti ir netinkamas teisėjų darbo užmokesčio indeksavimas konkrečiais metais, ir „metų pabaigos“ priedo nepatvirtinimas, ir bylos nepaskyrimas tinkamai teismo kolegijai ar tinkamam teisėjui pranešėjui, ir teisėjo, labiausiai kvalifikuoto eiti kolegijos pirmininko pareigas, pareigų nepaaukštinimas ir t. t. Ir atvirkščiai, klausimas, ar vieno teisėjo paskyrimas į labai svarbias pareigas buvo teisėtas, nepaisant to, kad tai įvyko tik vieną kartą, gali turėti sisteminį poveikį, dėl kurio gali prireikti nagrinėjimo pagal ESS 19 straipsnio 1 dalį [94].

150. Dar vienas, mano nuomone, reikšmingas aspektas pagal ESS 19 straipsnio 1 dalį yra tas, ar nacionalinėje sistemoje *teisiškai ir faktiškai* užtikrinamos pakankamos struktūrinės garantijos, kad nustatyta problema galbūt *pati išsitaisytų*. Jei valstybėje narėje nustatyta bendra teisės aktų sistema iš esmės gali ištaisyti galimą klaidą, pavieniai tokios sistemos *netinkamo taikymo* atvejai savaime nelemia ESS 19 straipsnio 1 dalies pažeidimo. Teisingumo Teismui nepriklauso smulkmeniškai kontroliuoti, kaip nacionaliniai teismai laikosi savo nacionalinių taisyklių [95]. Vadinasi, nekalbant apie problemas, atskleidžiančias platesnį poveikį, pavienis, atskiras nacionalinės nuostatos aiškinimo arba taikymo galimos klaidos atvejis, esant *apskritai sveikai* ir Sąjungos teisę atitinkančiai teisės sistemai, nepažeidžia ESS 19 straipsnio 1 dalies.

94 Šiuo klausimu žr. mano išvados byloje *AFJR* 265–279 punktus (dėl Teismų inspekcijos vadovo netinkamo paskyrimo).

95 Dėl panašios pozicijos tik kitame kontekste žr. 2020 m. gruodžio 1 d. Europos Žmogaus Teisių Teismo (EŽTT) sprendimą *Ástráðsson prieš Islandiją* (toliau –Sprendimas *Ástráðsson*) (CE:ECHR:2020:1201JUD002637418, 209 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija).

151. Vėlgi gana akivaizdu, kad ne visi klausimai, galimai susiję su teismų sistemą ar teismo procesą reglamentuojančiomis taisyklėmis, kelia problemų teisinės valstybės principo požiūriu [96]. Teisingumo Teismo atliekama nacionalinių priemonių, kurios tariamai turi poveikį nacionalinių teismų nepriklausomumui, kontrolė turi apimti tik *patologines* situacijas.

152. Trečia, atliekant tokį vertinimą labai svarbu nagrinėti ne tik „knyginę teisę“, bet ir įtraukti „praktiškai taikomą teisę“. Teisingumo Teismas nuosekliai nagrinėja praktikoje taikomų nacionalinių įstatymų ir kitų teisės aktų suderinamumą su Sąjungos teise [97], atsižvelgdamas į tai, kaip juos aiškina nacionaliniai teismai [98], ir atitinkamu atveju – į nacionalinės teisės sistemos bendruosius teisės principus [99]. Būtent dėl šios priežasties Teisingumo Teismas atkakliai tvirtina, kad nurodomi ESS 19 straipsnio 1 dalies pažeidimai turi būti visada nagrinėjami atsižvelgiant į jų kontekstą, vertinant *visas reikšmingas aplinkybes*. Teisingumo Teismui nurodomi techniniai problemos aspektai negali būti nagrinėjami „visiškai atsieti“ nuo platesnės teisinės ir institucinės aplinkos [100].

153. Taigi Teisingumo Teismas akivaizdžiai vertina ne tik konkrečią nuostatą. Ši patikra neapsiriboja vien nacionalinės teisės nuostatomis, kurios yra tiesiogiai susijusios, ir apima platesnę teisinę ir institucinę aplinką [101]. Kalbant paprasčiau, bet koks galimas individualaus „paciento“ negalavimas turi būti vertinamas atsižvelgiant į visų jų „sveikatą“, susijusią su teismų nepriklausomumu.

154. Šiuo požiūriu nesuprantu, kaip šioje išvados dalyje išdėstyta pozicija dėl ESS 19 straipsnio 1 dalies galėtų prieštarauti valstybių narių lygybei ar lemti kokius nors dvigubus standartus. Standartas yra visiškai toks pats ir jo reikalaujama iš visų. Vis dėlto pavienių pacientų būklė objektyviai labai skiriasi [102]. Valstybių narių lygybė negali būti vertinama formaliai, juolab ne formalistiškai: kiekvienas turi būti vertinamas visiškai taip pat, *neatsižvelgiant į* situaciją, kurioje yra, ir esamas aplinkybes. Bejausmis automatiškumas – tai ne (faktinė) lygybė, nes ji reikalauja, kad panašūs atvejai būtų vertinami panašiai, o skirtingi – skirtingai [103].

155. Galiausiai, ketvirta, tokio ESS 19 straipsnio 1 dalies aiškinimo pasekmė yra ta, kad vertinimas, ar nacionalinė priemonė atitinka ESS 19 straipsnio 1 dalies standartus, būtų atliekamas ne nustatant klausimų *priimtinumą* („ar ESS 19 straipsnio 1 dalis taikoma nagrinėjamu atveju?“), o vertinant jų *esmę* („ar nagrinėjama nacionalinė priemonė atitinka ESS 19 straipsnio 1 dalyje nustatytus standartus?“).

156. Savo ruožtu kyla dar vienas svarbus klausimas, kuris yra kur kas pragmatiškesnis: ar dėl tokio požiūrio gali kilti problemų Teisingumo Teismo bylų registrui?

157. Nemanau.

96 Pagal analogiją žr. 2020 m. kovo 26 d. Sprendimą (peržiūra) *Simpson ir HG / Taryba ir Komisija* (C-542/18 RX-II ir C-543/19 RX-II, EU:C:2020:232, 71–76 punktai). Taip pat kitokiame kontekste žr. EŽTT Sprendimo *Ástráðsson* 234 punktą.

97 Šiuo klausimu žr. 2003 m. lapkričio 27 d. Sprendimą *Komisija / Suomija* (C-185/00, EU:C:2003:639, 109 punktas).

98 Šiuo klausimu žr. 2007 m. gruodžio 13 d. Sprendimą *Komisija / Airija* (C-418/04, EU:C:2007:780, 166 punktas).

99 Šiuo klausimu žr. 2003 m. birželio 26 d. Sprendimą *Komisija / Prancūzija* (C-233/00, EU:C:2003:371, 84 punktas).

100 Žr. mano išvadą byloje *AFJR* su papildomomis nuorodomis, ypač jos 243 ir 244 punktus.

101 Pavyzdžiui, žr. Sprendimo *A. K. ir kt.* 142 punktą arba 2021 m. kovo 2 d. Sprendimą *A.B. ir kt. (Teisėjų skyrimas į Aukščiausiąjį Teismą – skundai)* (C-824/18, EU:C:2021:153, 98–106 ir 163 punktai).

102 Grįžtant prie paciento metaforos, teiginys, kad tokiais atvejais objektyvus kontekstas neturi reikšmės, verčia galvoti apie reikalavimą, kad greitosios pagalbos medikų komanda, vos atvykusi į autoavarijos vietą, suteiks pagalbą ne tik į avariją patekusių transporto priemonių keleiviams, bet visiems keleiviams visuose šalia esamuose automobiliuose, įskaitant tuos, kurie nedalyvavo avarijoje ir tik sustojo pažiūrėti, kas vyksta. Juk galiausiai visi jie yra keleiviai ir visi jie turi būti *vertinami visiškai taip pat*, neatsižvelgiant į aplinkybes.

103 R.C. Bartlett ir S.D. Collins, „Aristotle's Nicomachean Ethics: A New Translation“, University of Chicago Press, 2011.

158. Viena vertus, esama jurisprudencija dėl priimtinumo leidžia Teisingumo Teismui gana greitai atmesti dirbtinius ar hipotetinius atvejus, taip pat atvejus, kai, nepaisant to, kad problema *ratione materiae* patenka į ESS 19 straipsnio 1 dalies taikymo sritį, nacionalinis teismas negalėtų atsižvelgti (kaip ir byloje *Miasto Łowicz*) į Teisingumo Teismo atsakymą į pateiktą (-us) prejudicinį klausimą (-us)[104]. Be to, atvejai, kuriems esant, regis, netenkinami pagrindiniai ESS 19 straipsnio 1 dalies reikalavimai, ir (arba) prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas nepaaiškino, kodėl gali kilti problemų pagal ESS 19 straipsnio 1 dalį, gali būti atmetami, jei nėra įvykdomi klausimo svarbos ir reikalingumo reikalavimai.

159. Kaip jau siekiau paaiškinti, ESS 19 straipsnio 1 dalies pažeidimo *kartelė* yra gana aukšta. Jei ginčijamos nacionalinės priemonės, neatsižvelgiant į tai, ar jos yra teisėtos, ar ne, nekelia jokios su teisinės valstybės principu susijusios tikros problemos (atsižvelgiant į nurodomo pažeidimo sunkumą ir sisteminį jo poveikį arba sistemos negebėjimą pačiai save pataisyti), bylos esmės vertinimas atrodo ne sudėtingesnis ar atimantis daug laiko Sąjungos teismui nei vertinimas, kurį atliekant daugiausia dėmesio skiriama priimtinumui[105].

160. Taigi, mano nuomone, įprastas tradicinės Teisingumo Teismo jurisprudencijos dėl priimtinumo taikymas, kalbant apie bylas, kuriose pateikti prejudiciniai klausimai susiję su ESS 19 straipsnio 1 dalies išaiškinimu, nekelia jokios grėsmės, kad Teisingumo Teisme bus atverta galimybė priimti neįprastus, netinkamai pasirinktus ar nesąžiningus prašymus priimti prejudicinį sprendimą. Tam taip pat nebūtina, kad Teisingumo Teismas „pagerintų“ savo įprastai atliekamą „reikalingumo“ kriterijaus vertinimą, siekdamas atmesti daugiau bylų, nei įprasta.

b) ESS 19 straipsnio 1 dalis, Chartijos 47 straipsnis ir SESV 267 straipsnis: tas pats turinys, bet kita paskirtis

161. Yra dar vienas aspektas, susijęs su ESS 19 straipsnio 1 dalies antra pastraipa, kurį reikėtų aptarti: koks yra šios nuostatos santykis su kitomis Sutarties nuostatomis, kuriose taip pat įtvirtintas teismų ir teisėjų nepriklausomumo principas, ypač Chartijos 47 straipsniu ir SESV 267 straipsniu[106]? Išties šalims, taip pat nemažai prašymus priimti prejudicinį sprendimą pateikusių teismų šių dviejų nuostatų tarpusavio santykis kelia šiokį tokį sąmyšį. Ar šiose nuostatose nustatytas skirtingų rūšių „teismų nepriklausomumas“? Ar nacionalinis teismas gali būti nepriklausomas pagal vieną iš šių nuostatų ir nebūti pakankamai nepriklausomas pagal kitą? Ar dėl to Sąjungos teisėje yra skirtingas „teismų nepriklausomumas“?

162. Mano nuomone, paprastas atsakymas yra „ne“: yra *tik vienas ir tas pats* teismų nepriklausomumo principas. Toks argumentas yra savaime akivaizdus ne tik logiškai, jį taip pat patvirtina aplinkybė, kad Teisingumo Teismas nurodo šią sąvoką vienodai, nesvarbu, kokia

104 Dėl naujesnio pavyzdžio žr. generalinio advokato P. Pikamäe išvadą byloje *IS (Prašymo priimti prejudicinį sprendimą neteisėtumas)* (C-564/19, EU:C:2021:292, 85–92 punktai).

105 Šiuo klausimu Teisingumo Teismo motyvai, kuriuos jis nurodė Nutartyje *Maler* dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą priimtinumo, pagal savo apimtį ir išsamumą galėtų būti lygiai taip pat išdėstyti priimant sprendimą dėl bylos esmės.

106 Nekalbant apie kitus specifinius (paprastai antrinės teisės) režimus, kurie taip pat apima ir papildomai plėtoja teismų nepriklausomumo sampratą ir kurie taip pat gali iškilti konkrečiais atvejais, pavyzdžiui, 2006 m. gruodžio 13 d. Komisijos sprendimą, nustatantį bendradarbiavimo su Rumunija ir jos pažangos siekiant orientacinių tikslų teismų reformos ir kovos su korupcija srityse patikrinimo mechanizmą (OL L 354, 2006, p. 56). Išsamiau žr. mano išvados byloje *AFJR* 183–225 punktus.

Sąjungos teisės nuostata taikoma nagrinėjamu atveju[107]. Taigi galiu tik visiškai pritarti generaliniams advokatams E. Tanchev ir G. Hogan, kad ESS 19 straipsnio 1 dalies ir Chartijos 47 straipsnio turinys, kalbant apie teismų nepriklausomumą, iš esmės nesiskiria[108].

163. Atsižvelgiant į tai, toks pat turinys nebūtinai reiškia tokį patį rezultatą individualiu atveju. Visos trys nuostatos skiriasi pagal savo apimtį ir paskirtį Sutarčių struktūroje. Šie skirtumai lemia šiek tiek skirtingą kiekvienos iš šių trijų nuostatų pagrindu atliekamą vertinimą.

164. ESS 19 straipsnio 1 dalies taikymo sritis plati ir apima ne vien situacijas, kai pagal tradicinį požiūrį individualų atvejį reglamentuoja Sąjungos teisė. Pagal ją reikalaujama, kad valstybės narės užtikrintų, kad jų teisminių institucijų organizavimas ir veikimas, atsižvelgiant į centrinį jų vaidmenį Sąjungos teisės sistemoje, atitiktų Sąjungos vertybes, visų pirma teisinės valstybės vertybę. Jos pažeidimo kartelė užkelta gana aukštai: pažeidimą lemia tik sisteminio pobūdžio ar tam tikro rimtumo problemos, kurios negalėtų išsitaisyti savaime, naudojant nacionalinėje sistemoje numatytus teisių gynimo būdus. Teisingumo Teismo analizė tokiomis aplinkybėmis akivaizdžiai aprėpia daugiau nei konkrečios bylos medžiagą ir apima plačią nacionalinės teismų sistemos institucinę ir konstitucinę struktūrą.

165. Chartijos 47 straipsnis yra nuostata, kurioje įtvirtinta subjektyvi bet kurios bylos šalies teisė į veiksmingą teisių gynimo priemonę ir teisingą bylos nagrinėjimą, ir ji pradedama taikyti, tik jei atvejis patenka į Sąjungos teisės taikymo sritį pagal Chartijos 51 straipsnio 1 dalį. Neperžengdamos šių ribų, visos šalys turi teisę remtis Chartijos 47 straipsnio pažeidimu. Tokiomis aplinkybėmis tikrinant teismo „nepriklausomumą“ reikalaujama išsamiai ir atsižvelgiant į konkretų atvejį įvertinti visas reikšmingas aplinkybes. Problemos, susijusios su tam tikra struktūrine arba sistemine nacionalinės teismų sistemos savybe, yra reikšmingos, tik jei jos galėjo turėti poveikį konkrečiai bylai. Tokiomis aplinkybėmis Teisingumo Teismo atliekamos konkrečios teisminės institucijos nepriklausomumo kontrolės intensyvumas yra nedidelis: ne visi teisės pažeidimai reiškia Chartijos 47 straipsnio pažeidimą. Šiuo tikslu reikalaujama tam tikro sunkumo. Vis dėlto, kai yra pasiekiamas reikalaujamas sunkumo standartas, to pakanka, kad būtų pažeistas Chartijos 47 straipsnis, nes neturi būti įvykdyta jokia kita sąlyga, kad būtų galima pripažinti iš Sąjungos teisės kylančią konkrečią teisę.

166. Galiausiai SESV 267 straipsnio materialinė taikymo sritis yra plati ir apima visas situacijas, kai gali būti taikytina bet kuri Sąjungos teisės nuostata, bet kartu apima ir tam tikras situacijas, nepatenkančias į Sąjungos teisės taikymo sritį[109]. Minėtoje nuostatoje vartojama sąvoka „teismas“ (kuri savaime reikalauja jo narių nepriklausomumo) yra funkcinio pobūdžio: ji skirta nustatyti nacionalines institucijas, kurios gali kreiptis į Teisingumo Teismą per prejudicinio sprendimo procedūrą. Pagal SESV 267 straipsnį atliekama analizė siejama su struktūriniu klausimu, kuris yra gana bendras ir susijęs su šios institucijos padėtimi valstybių narių institucinėje sistemoje. Tokiomis aplinkybėmis Teisingumo Teismo kontrolė, susijusi su šios institucijos nepriklausomumu, nėra labai intensyvi. Šiaip ar taip, SESV 267 straipsnio paskirtis – tiesiog nustatyti tinkamus institucinius dalyvius, kiek tai susiję su priimtinumu.

[107] Žr., be kita ko, 2017 m. vasario 16 d. Sprendimą *Margarit Panicello* (C-503/15, EU:C:2017:126, 37 ir 38 punktai) (dėl SESV 267 straipsnio), Sprendimą *A. K. ir kt.* (121 ir 122 punktai) (dėl Chartijos 47 straipsnio) ir 2019 m. birželio 24 d. Sprendimą *Komisija / Lenkija (Aukščiausiojo Teismo nepriklausomumas)* (C-619/18, EU:C:2019:531, 71–73 punktai) (dėl ESS 19 straipsnio 1 dalies) ir 2021 m. kovo 2 d. Sprendimą *A.B. ir kt. (Teisėjų skyrimas į Aukščiausiąjį Teismą – skundai)* (C-824/18, EU:C:2021:153, 143 punktas).

[108] Žr. generalinio advokato G. Hogan išvadą byloje *Repubblika* (C-896/19, EU:C:2020:1055, 45 ir 46 punktai) ir generalinio advokato E. Tanchev išvados byloje *A. K. ir kt.*, EU:C:1019:551, 85 punktą.

[109] Visų pirma žr. 2016 m. lapkričio 15 d. Sprendimą *Ullens de Schooten* (C-268/15, EU:C:2016:874, 50–53 punktai). Dėl tam tikrų dėl to kylančių klausimų žr. mano neseniai pateiktą išvadą byloje *J & S Service* (C-620/19, EU:C:2020:649, 27–74 punktai).

167. Toks atskyrimas sukelia gana reikšmingų pasekmių ir šalims, ir prašymą priimti prejudicinį sprendimą teikiantiems teismams.

168. Pirma, potenciali problema, dėl kurios pažeidžiamas Chartijos 47 straipsnis, gali būti keliama tik atsižvelgiant į konkrečią teisę, užtikrinamą pagal Sąjungos teisę [110]. Todėl tokia nuostata gali būti neįmanoma remtis tokiomis aplinkybėmis, kai nacionaliniai teisėjai patys kelia klausimus dėl jų sistemos suderinamumo su Sąjungos teisėje įtvirtintu teismų nepriklausomumo principu, nes mažai tikėtina, kad patys teisėjai turėtų iš Sąjungos teisės kylančią teisę, kuri būtų nagrinėjama jų nagrinėjamose bylose. Tačiau pačių teisėjų iškeltos problemos tikrai yra galimos ir priimtinos pagal ESS 19 straipsnio 1 dalį ir SESV 267 straipsnį [111].

169. Antra, peržiūros, kartelės ir intensyvumo pobūdis gali lemti skirtingus rezultatus, susijusius su (ne)suderinamumu. Pirmiausia, tikrai įmanoma, kad ta pati problema būtų laikoma Chartijos 47 straipsnio pažeidimu, bet nekeltų problemų pagal ESS 19 straipsnio 1 dalį [112], be to, ESS 19 straipsnio 1 dalis gali būti pažeista, bet pagal Chartijos 47 straipsnį pažeidimo gali ir nebūti [113].

170. Padaręs išvadą, kad pirmasis klausimas priimtinas, dabar nagrinėsiu jo esmę.

C. Dėl esmės

171. Savo klausimu Teisingumo Teismui prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas siekia išsiaiškinti, ar ESS 19 straipsnio 1 dalies antra pastraipa, siejama su ESS 2 straipsniu ir jame įtvirtintu teisinės valstybės principu, taip pat Direktyvos 2016/343 6 straipsnio 1 ir 2 dalys, siejamos su jos 22 konstatuojamąja dalimi, turi būti aiškinamos taip, kad pagal jas draudžiamos tokios nacionalinės nuostatos, pagal kurias teisingumo ministras (generalinis prokuroras), remdamasis viešai neskelbiamais kriterijais, gali neribotam laikui deleguoti teisėjus į aukštesnės instancijos teismus ir bet kada atšaukti juos savo nuožiūra.

172. Pagal suformuotą jurisprudenciją teismų nepriklausomumo sąvokai būdingi du aspektai: išorinis ir vidinis.

173. Pagal *išorinį* aspektą (arba nepriklausomumą *stricto sensu*) reikalaujama, kad teismas būtų apsaugotas nuo išorinio kišimosi arba spaudimo, kuris galėtų pakenkti nepriklausomiems jo narių sprendimams jų nagrinėjamose bylose. Kaip generalinis advokatas G. Hogan gerai nurodė neseniai pateiktoje išvadoje, nepriklausomumas *stricto sensu* reiškia, kad nacionalinis teismas gali „savo funkcijas vykdyt[i] visiškai autonomiškai, j[o] nesaistytų jokie hierarchijos ar pavaldumo ryšiai, ji[s] negautų jokių nurodymų ar įpareigojimų“ [114].

174. *Vidinis* aspektas siejamas su nešališkumu ir juo siekiama užtikrinti vienodas sąlygas bylos šalims ir atitinkamiems jų interesams, kiek tai susiję su bylos dalyku. Pagal šį aspektą reikalaujama objektyvumo ir visiško suinteresuotumo bylos baigtimi nebuvimo, išskyrus griežtą

[110] Atskiras atvejis yra situacijos, kai Sąjungos teisė taikoma pagal Chartijos 51 straipsnio 1 dalį dėl specialios Sąjungos antrinės teisės sistemos, ir tada tampa taikytinas Chartijos 47 straipsnis. Žr. mano išvados byloje *AFJR* 196–202 punktus.

[111] Šiuo klausimu taip pat žr. generalinio advokato G. Hogan išvadą byloje *Repubblika* (C-896/19, EU:C:2020:1055, 33–47 punktai).

[112] Chartijos 47 straipsnis konkrečiu atveju buvo pažeistas, bet ESS 19 straipsnio 1 dalies pažeidimo sunkumo kartelė nebuvo pasiekta.

[113] Tokio pobūdžio pažeidimas pasiekė ESS 19 straipsnio 1 dalies kartelę, bet pagal Chartijos 47 straipsnį iš Sąjungos teisės nekilo jokių individualių teisių (iš naujausių iš esmės žr. scenarijų, aptartą 2021 m. kovo 2 d. Sprendime *A. B. ir kt. (Teisėjų skyrimas į Aukščiausiąjį Teismą – skundai)* (C-824/18, EU:C:2021:153, visų pirma 89 punktas).

[114] Generalinio advokato G. Hogan išvada byloje *Repubblika* (C-896/19, EU:C:2020:1055, 58 punktas).

teisinės valstybės principo taikymą. Kaip generalinis advokatas D. Ruiz-Jarabo Colomer pažymėjo savo išvadoje byloje *De Coster*, nešališkumas reiškia, kad teisėjai turi laikytis „psichologinės pozicijos nuo pat pradžių būti indiferentiški“ ginčų atžvilgiu, kad būtų (ir atrodytų) vienodai atsiriboję nuo šalių [115].

175. Kaip nuosekliai konstatuoja Teisingumo Teismas, taikant minėtus du reikalavimus būtina, kad egzistuotų „taisyklės, be kita ko, dėl teismo sudėties, jo narių skyrimo, įgaliojimų trukmės ir nusišalinimo, nušalinimo ir atšaukimo priežasčių, kad teisės subjektams nekiltų jokių pagrįstų abejonių dėl to, ar teismui nedaro įtakos išorės veiksniai, ir dėl jo neutralumo, kai susikerta interesai“ [116].

176. Tokiomis aplinkybėmis atrodo, kad šiai bylai reikšmingas toks klausimas: ar pagal nagrinėjamas nacionalines priemones, visų pirma turinčias poveikį baudžiamąsias bylas nagrinėjančių teisėjų kolegijų *sudėčiai*, užtikrinamos pakankamos garantijos, susijusios su kiekvieno tokios kolegijos nario nepriklausomumu ir nešališkumu, kad privatiems asmenims būtų išsklaidytos visos abejonės dėl to, kad tokie nariai galėtų būti paveikti išorinių veiksnių ar būti kaip nors asmeniškai suinteresuoti bylos baigtimi?

177. Man atrodo akivaizdu, kad atsakymas į šį klausimą yra neigiamas. Regis, nagrinėjamos nacionalinės priemonės kelia daug problemų atsižvelgiant tiek į vidinį, tiek į išorinį nepriklausomumo aspektą.

178. Iš pradžių reikėtų pabrėžti, kad pagal Sąjungos teisę valstybės narės neverčiamos įtvirtinti konkretaus konstitucinio modelio, vienaip ar kitaip reglamentuojančio įvairių valstybės valdžios institucijų santykius ir jų tarpusavio sąveiką, žinoma, jei išlaikomas tam tikras bazinis valdžių atskyrimas, būdingas teisinei valstybei [117]. Taigi nė viena Sąjungos teisės nuostata nedraudžia valstybėms narėms nustatyti tokios sistemos, pagal kurią teisėjai tarnybos interesais galėtų būti laikinai deleguojami iš vieno teismo į kitą to paties lygmens ar aukštesnės instancijos teismą [118].

179. Tikėtina, kad tose sistemose, kur už teismų sistemos organizavimą ir jos personalo klausimus atsakinga Teisingumo ministerija, sprendimai dėl pavienių teisėjų delegavimo priklauso ministro kompetencijai. Jei yra laikomasi įstatymuose nustatytų procedūrų, yra duoti visi pagal nacionalinę teisę reikalaujami sutikimai [119] ir *delegavimo laikotarpiu toliau taikomos įprastos taisyklės* dėl teisėjų paskyrimų, kadencijos trukmės ir atleidimo iš pareigų, šis aspektas pats savaime taip pat nekelia problemų.

180. Vis dėlto akivaizdu, kad taip nėra kalbant apie nagrinėjamas nacionalines taisykles. Deleguotiesiems teisėjams daugeliu aspektų netaikomos įprastos taisyklės ir taikomas gana specialus, didelį nerimą keliantis teisinis režimas.

115 Generalinio advokato D. Ruiz-Jarabo Colomer išvada byloje *De Coste*r (C-17/00, EU:C:2001:366, 93 punktas), kurioje nurodomi juristo P. Calamandrei darbai.

116 Iš naujesnių žr. Sprendimo *Land Hessen* 52 punktą ir jame nurodytą jurisprudenciją ir 2021 m. kovo 2 d. Sprendimą *A.B. ir kt. (Teisėjų skyrimas į Aukščiausiąjį Teismą – skundai)* (C-824/18, EU:C:2021:153, 117 punktas).

117 Sprendimo *A. K. ir kt.* 130 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija. Išsamiai su papildomomis nuorodomis žr. mano išvados byloje *AFJR* 230 punktą.

118 Taip pat žr. 2011 m. spalio 25 d. EŽTT sprendimą *Richert prieš Lenkiją* (CE:ECHR:2011:1025JUD005480907, 44 punktas) ir 2012 m. kovo 20 d. Sprendimą *Dryzek prieš Lenkiją* (CE:ECHR:2012:0320DEC001228509, 49 punktas).

119 Pavyzdžiui, sutikimą yra davusi teisėjų savivaldos institucija ir (arba) dalyvaujančių teismų pirmininkai arba teisėjų tarybos, ir (arba) deleguojamas teisėjas.

181. Pirma, man atrodo, kad teisinės valstybės principą atitinkančioje sistemoje turi būti bent tam tikras skaidrumas ir atskaitingumas dėl sprendimų deleguoti teisėjus. Kad būtų aišku, nemanau, kad tokiems sprendimas būtinai turi būti taikoma tam tikra (tiesioginė) teisminė kontrolė. Vis dėlto turėtų būti kitų kontrolės formų, kad būtų išvengta savavališkumo ir galimybių manipuliuoti [120].

182. Bet koks sprendimas dėl teisėjo delegavimo (pradžios ar pabaigos) turėtų būti priimamas remiantis tam tikrais iš anksto žinomais kriterijais ir tinkamai motyvuotas. Mano nuomone, nei abstraktūs kriterijai, nei konkretūs motyvai neturi būti labai išsamūs. Vis dėlto turi būti užtikrintas minimalus aiškumo lygis, kodėl ir kaip buvo priimtas konkretus sprendimas, kad būtų užtikrinta tam tikros formos priežiūra [121].

183. Vis dėlto nagrinėjamos nacionalinės priemonės neturi tokių savybių. Kaip paaiškino prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, kriterijai, kuriais remdamasis teisingumo ministras (generalinis prokuroras) deleguoja ir atšaukia teisėjus, jei tokių kriterijų apskritai yra, bet kuriuo atveju nėra vieši. Be to, kaip suprantu, tokie sprendimai niekaip nemotyvuojami. Tokiomis aplinkybėmis sunku kalbėti apie kokį nors skaidrumą, atskaitingumą ir kontrolę.

184. Antra, tai, kad teisėjas deleguojamas neribotam laikui ir jo delegavimas gali būti bet kada nutrauktas teisingumo ministro (generalinio prokuroro) nuožiūra, kelia didelį susirūpinimą. Iš tiesų sunku sugalvoti akivaizdesnį teisėjų nepašalinamumo principo tiesioginio pažeidimo pavyzdį. Šiuo klausimu būčiau linkęs manyti, kad (teisėjas) paprastai turėtų būti deleguojamas ribotam laikui, apibrėžiant konkrečią delegavimo trukmę, arba kol įvyks kitas įvykis, kurį įmanoma objektyviai nustatyti (pavyzdžiui, kai vėl ims įprastai dirbti visi teismo darbuotojai arba kai neišnagrinėtų bylų skaičius tame teisme vėl normalizuosis, pirmiausia atsižvelgiant į konkrečią delegavimo priežastį) [122].

185. Aišku, tokiu atveju turi būti įmanomas tam tikras lankstumas, susijęs ir su delegavimą ar jo nutraukimą pateisinančiomis aplinkybėmis, ir su delegavimo trukme. Vis dėlto atrodo, kad naudojimasis neribota, nepatikrinama ir neskaidria diskrecija, leidžiančia teisingumo ministrui (generaliniam prokurorui) deleguoti teisėjus ir bet kada *juos atšaukti* savo nuožiūra, gerokai viršija tai, ką galima būtų laikyti tuo, kas pagrįsta ir būtina siekiant užtikrinti sklandų nacionalinių teismų struktūros veikimą ir jų darbo srautą. Kaip yra pažymėjęs Europos Parlamentas, „veiksmų laisvė gali būti būtina šiuolaikinės vyriausybės blogybė; tačiau absoliuti veiksmų laisvė, pridėjus visiško skaidrumo trūkumą, iš esmės prieštarauja teisinės valstybės principams“ [123].

186. Trečia, šie įgaliojimai naudotis tokia neribota diskrecija yra suteikti vyriausybės nariui (o ne, pavyzdžiui, teismų savivaldos institucijai, nes tai būtų šiek tiek sušvelninę problemą) ir, be to, toks vyriausybės narys taip pat vykdo dvejopas funkcijas. Pagal tokią nacionalinę konstitucinę sistemą, kokia yra dabar, teisingumo ministras taip pat eina (viešąsias) generalinio prokuroro pareigas. Man ši savybė yra viena iš didžiausią nerimą keliančių nacionalinės teisės sistemos savybių (o gal net didžiausią nerimą kelianti savybė).

120 Žr. 2011 m. spalio 25 d. EŽTT sprendimą *Richert prieš Lenkiją*, (CE:ECHR:2011:1025JUD005480907, 42 ir 44 punktai ir juose nurodyta jurisprudencija).

121 Tiktų bet kokia forma: ją galėtų užtikrinti kiti vyriausybės ir (arba) nacionalinio parlamento nariai; priežiūrą galėtų vykdyti žiniasklaida ir pasitelkiama viešoji nuomonė; galiausiai galima bylos šalis, kuriai konkrečiu jos atveju gali kilti abejonių dėl jos bylą nagrinėjančios kolegijos tinkamos sudėties ir kuri gali pageidauti iškelti šį klausimą nagrinėjant jos bylą.

122 Žr. 2011 m. spalio 25 d. EŽTT sprendimą *Richert prieš Lenkiją* (CE:ECHR:2011:1025JUD005480907, 45 punktas).

123 Europos Parlamento (2006) pranešimas dėl Komisijos 21-ojo ir 22-ojo metinių pranešimų apie Bendrijos teisės aktų taikymo kontrolę (A6-0089/2006 *final*), p. 17.

187. Turėdamas tokį statusą, teisingumo ministras yra vyriausiasis valstybinis kaltintojas valstybėje narėje ir turi valdžią visoms valstybinio kaltinimo tarnyboms. Jam suteikti platūs įgaliojimai dėl pavaldžių prokurorų. Be to, pagal nacionalinę teisę jam suteikiami įgaliojimai priimti nutarimus dėl jam pavaldaus prokuroro „veiksmų teisme turinio“ ir pastarasis privalo laikytis tokių nutarimų [124].

188. Taip sukuriama „nuodėminga“ sąjunga tarp dviejų institucinių organų, kurie įprastai turėtų veikti atskirai. Visų pirma kalbant apie teisėjų delegavimo klausimą, kiekvienos baudžiamosios bylos vienos iš šalių (prokuroro) vadovui faktiškai leidžiama sudaryti teisėjų kolegiją (jos dalį), kuri nagrinės jam pavaldžių prokurorų iškeltas bylas.

189. To akivaizdi pasekmė yra ta, kad kai kurie teisėjai gali turėti (mažiausiai) motyvą priimti sprendimus prokuroro naudai arba apskritai tokius sprendimus, kurie įtiktų teisingumo ministrui (generaliniam prokurorui). Iš tiesų žemesnės instancijos teismų teisėjai gali susivilioti galimybe būti apdovanoti delegavimu į aukštesnės instancijos teismą, kuriame jiems gali būti pasiūlytos geresnės karjeros perspektyvos ir didesnis atlyginimas. Savo ruožtu deleguotieji teisėjai gali būti atgrasomi nuo savarankiško veikimo, siekdami išvengti rizikos, kad teisingumo ministras (generalinis prokuroras) atšauks jų delegavimą.

190. Galiausiai, ketvirta, pirmiau apibūdintą situaciją papildomai sunkina tai, kad deleguotieji teisėjai taip pat gali eiti drausmės pareigūnų pareigas prie kaltintojo bendrosios kompetencijos teismų teisėjų drausmės bylose. Tikrai ne per drąsu manyti, kad teisėjai gali būti nelinkę nepritarti kolegoms, kurie vieną dieną galėtų iškelti jiems drausmės bylą. Be to, vertinant struktūriškai, tokie asmenys dėl jų delegavimo aplinkybių ir kriterijų tikrai gali būti laikomi vykdančiais „neapibrėžtą kontrolę ir priežiūrą“ teisėjų kolegijose ir teismuose, į kuriuos jie yra deleguoti.

191. Nenuostabu, kad dabar Teisingumo Teisme nagrinėjamos kelios bylos, kuriose keliami klausimai dėl Lenkijos teisėjams taikomos drausminės tvarkos suderinamumo su Sąjungos teise [125]. 2020 m. balandžio 8 d. nutartyje Teisingumo Teismas nustatė nemažai galimų problemų šiuo klausimu [126]. Taip pat gerai žinoma, kad neseniai Lenkijoje buvo iškeltos kelios drausmės bylos teisėjams, kurie tiesiog pasinaudojo SESV 267 straipsnyje numatyta galimybe išsiųsti Teisingumo Teismui prašymą priimti prejudicinį sprendimą.

192. Trumpai tariant, dėl nagrinėjamų nacionalinių nuostatų, viena vertus, susidaro gana didelį nerimą keliantis ryšių tinklas tarp deleguotųjų teisėjų, prokurorų ir vyriausybės (vieno nario) ir, kita vertus, pavojingai supainiojami teisėjų, įprastų prokurorų ir drausmės pareigūnų vaidmenys.

193. Prieš darant išvadą šiuo klausimu, reikėtų pridurti, kad nelaikau tuo pačiu klausimu Liublino apygardos prokuratūros pateiktų argumentų įtikinamais. Nesuprantu, kaip tai, kad teisėjų delegavimo sistema buvo nustatyta dar gerokai iki dabartinės vyriausybės kadencijos pradžios, galėtų paveikti nagrinėjimą dėl to, ar tokia sistema atitinka Sąjungos teisę. Taip pat tai, kad delegavimas leidžiamas, tik jei atitinkamas teisėjas sutinka (nes Lenkijos Konstitucinis Teismas nustatė, kad delegavimas be sutikimo prieštarauja Konstitucijai) [127], negalėtų sukelti abejonių bet kuria iš pirmiau padarytų išvadų.

[124] Išsamesnė informacija ir vertinimas pateikiami Venecijos komisijos nuomonėje dėl Prokuratūros įstatymo su pakeitimais (2017), Nuomonė 892/2017.

[125] Visų pirma žr. bylą *Komisija / Lenkija (Teisėjams taikoma drausminė tvarka)*. Žr. generalinio advokato E. Tanchev išvadą šioje byloje (C-791/19, EU:C:2021:366).

[126] 2020 m. balandžio 8 d. Nutartis *Komisija / Lenkija* (C-791/19 R, EU:C:2020:277).

[127] 2009 m. sausio 15 d. Sprendimas Nr. K 45/07, OTK ZU Nr. 1/a/2009, 3 pozicija.

194. Galiu tik dar kartą pabrėžti, kad pats teisėjų delegavimas nekelia jokių problemų Sąjungos teisės požiūriu, jei šiems į nacionalines teismines struktūras deleguotiems teisėjams taikomos tokios pat garantijos, susijusios su jų nepašalinamumu ir nepriklausomumu, kaip ir bet kuriems kitiems to teismo teisėjams. Vis dėlto dėl šioje išvados dalyje mano jau išsamiai aptartų priežasčių labai akivaizdu, kad šiose bylose nagrinėjamais atvejais taip nėra.

195. Taigi laikausi nuomonės, kad tokiomis aplinkybėmis kaip nagrinėjamosios pagrindinėse bylose nebelieka minimalių garantijų, būtinų reikalingam vykdomosios ir teismų valdžios atskyrimui užtikrinti. Nagrinėjamos nacionalinės taisyklės nesuteikia garantijų, kurių pakaktų siekiant privatiems asmenims, ypač tiems, kuriems iškeltos baudžiamosios bylos, sukelti pagrįstą pasitikėjimą, kad kolegijoje posėdžiaujantiems teisėjams nėra daromas išorinis spaudimas ir politinė įtaka ir kad jie nėra asmeniškai suinteresuoti bylos baigtimi.

196. Taigi tokios nacionalinės taisyklės yra nesuderinamos su ESS 19 straipsnio 1 dalies antra pastraipa. Kaip Teisingumo Teismas neseniai pažymėjo Sprendime *A. B. ir kt.*, pagal šią nuostatą valstybėms narėms nustatomas aiškus ir tikslus įpareigojimas pasiekti rezultatą, ir jis nėra susietas su jokia sąlyga dėl nepriklausomumo, kuris turi būti būdingas teismams, turintiems aiškinti ir taikyti Sąjungos teisę[128]. Kitaip tariant, ši nuostata yra tiesiogiai veikianti ir todėl pagal ją nacionalinis teismas pagal Sąjungos teisės viršenybės principą turi teisę daryti viską, ką gali, kad užtikrintų nacionalinės teisės atitiktį Sąjungos teisei[129].

197. Atsižvelgdamas į tai, kas išdėstyta, manau, kad nėra reikalo svarstyti priežasčių, dėl kurių nagrinėjamomis nacionalinėmis nuostatomis taip pat pažeidžiamos Direktyvos 2016/343 nuostatos. Atsižvelgiant į tokį šiurkštų ESS 19 straipsnio 1 dalies pažeidimą nėra prasmės veltis į tolesnes diskusijas dėl to, ar pareiga įrodyti įtariamųjų ar kaltinamųjų kaltę vis dar tenka prokuratūrai ir ar visos abejonės iš tiesų vertinamos įtariamųjų arba kaltinamųjų naudai. Pažeidžiama pati nekaltumo prezumpcijos principo esmė, kai vienas ir tas pats asmuo – teisingumo ministras (generalinis prokuroras) – baudžiamosiose bylose gali daryti įtaką ir prokurorams, ir tam tikriems bylą nagrinėjantiems teisėjams. Taigi man atrodo, kad neišvengiamai pažeidžiamos ir Direktyvos 2016/343 nuostatos.

V. Išvada

198. Siūlau Teisingumo Teismui taip atsakyti į *Sąd Okręgowy w Warszawie* (Varšuvos apygardos teismas, Lenkija) pateiktus prejudicinius klausimus:

– ESS 19 straipsnio 1 dalies antra pastraipa, siejama su ESS 2 straipsniu, ir 2016 m. kovo 9 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos (ES) 2016/343 dėl tam tikrų nekaltumo prezumpcijos ir teisės dalyvauti nagrinėjant baudžiamąją bylą teisme aspektų užtikrinimo 6 straipsnis turi būti aiškinami taip, kad pagal juos draudžiamos tokios nacionalinės taisyklės, pagal kurias teisingumo ministras, kuris tuo pat metu yra ir generalinis prokuroras, remdamasis viešai neskelbiamais kriterijais, gali neribotam laikui deleguoti teisėjus į aukštesnės instancijos teismus ir bet kada juos atšaukti savo nuožiūra;

– 2, 3 ir 4 prejudiciniai klausimai yra nepriimtini.

128 2021 m. kovo 2 d. Sprendimas *A.B. ir kt. (Teisėjų skyrimas į Aukščiausiąjį Teismą – skundai)* (C-824/18, EU:C:2021:153, 146 punktas).

129 Pavyzdžiui, iš naujesnių žr. 2018 m. gruodžio 4 d. Sprendimą *Minister for Justice and Equality ir Commissioner of An Garda Síochána* (C-378/17, EU:C:2018:979, 36 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija).